ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ԵՎ ՆՈՐԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒ
10-ՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

ԹԱՄԱՐԱ ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ

2021

Հեղինակի կողմից

10-րդ դասարանի հայոց լեզվի դասընթացն ունի գործնական ուղղվածություն, հետևաբար համապատասխան լեզվական գիտելիքները պետք է նպաստեն սովորողների կապակցված խոսք կառուցելու, ստեղծագործական, վերլուծական, հետազոտական կարողությունների զարգացմանը:

Բարձր դասարանների հայոց լեզվի ուսուցման հիմնական խնդիրներից մեկն այսօր վարժությունների այնպիսի համակարգի մշակումն ու կիրառումն է, որը պետք է նպաստի սովորողների մտավոր կարողությունների զարգացմանը և մտածողական գործունեության ակտիվացմանը:

Այդ նպատակով էլ մեր կողմից կազմված 10-րդ դասարանի հայոց լեզվի չափորոշչին, ծրագրերին համապատասխանող սույն ուսումնական նյութերի փաթեը ոչ միայն լրացնելու է դասագրքում եղած առաջադրանքների պակասը, այլև տարաբնույթ աշխատանքների կատարման հնարավորություն է ընձեռու սովորողին՝ չափորոշչով սահմանված կարողունակություններին ու վերջնարդյունքներին համապատասխան: Առաջադրանքները կատարելիս սովորողները հանդես կբերեն յուրացրած լեզվական գիտելիքներն ինքնուրույն և ակտիվ կերպով կիրառելու գործնական կարողություններ ու հմտություններ, ինչպես նաև կնպաստի գրական հայերենին գործնականում տիրապետելուն և մասնագիտական լեզվական կարիքները բավարարելուն:

Բացի սովորողների վերարտադրողական կարողությունների զարգացումից, ստեղծված սույն ուսումնական նյութը կնպաստի նաև սովորողների ստեղծագործական մտածողության, դիտողականության, երևակայության, համեմատելու, ընդհանրացնելու, դասակարգելու, վերլուծելու կարողությունների զարգացմանը:

Ժողովածուի վարժությունները և առաջադրանքներն ընդգրկում են ժամանակակից հայոց լեզվի հնչյունաբանությանը, բառագիտությանը, բառակազմությանը, լեզվի պատմությանը, նրա զարգացման փուլերին, գրաբարի, միջին հայերենի, արդի հայերենի ձևաբանությանը և շարահյուսությանը, ինչպես նաև տեքստի կառուցվածքին, բառարանագիտությանը վերաբերող նյութեր:

Յուրացման համար կազմվել են այնպիսի առաջադրանքներ, որոնք հնարավորինս ապահովում են սովորողի անհրաժեշտ գիտելիքների գործնական իրացումը՝ ըստ նրանց ընկալողական կարողունակություններին համապատասխան: Վարժություններն իրենց բո-վանդակային ծավալով, տարաբնույթ առաջադրանքներով ձևավորում են անհրաժեշտ չափանիշներ սովորողի և՛ ուսումնական պատրաստվածությունը, և՛ ինքնուրույն մտածելու, տրամաբանելու ունակությունը ստուգելու, բացահայտելու համար:

Սովորողների կողմից ուղղագրական և կետադրական կանոնների յուրացումն ապահովելու նպատակով ներառվել են տեքստեր, որոնց ընտրության ժամանակ հաշվի է առնվել ոչ միայն դրանց ուսուցողական, այլև գեղարվեստական, դաստիարակչական նշանակությունը. հատվածներն ընտրվել են հայ և այլազգի անվանի հեղինակների ստեղծագործություններից:

Այսպիսով՝ առաջադրանքներն այնպես են կազմված, որ սովորողին մղում են ոչ թե մեխանիկական աշխատանք կատարելու, այլ խթանում ու հարստացնում են նրանց լեզվական գիտելիքները գործնականորեն կիրառելու կարողությունը: Վարժությունները կարող են կիրառվել ինչպես բանավոր, այնպես էլ գրավոր ուսուցման նպատակով: Այն նաև հարուստ նյութ է ուսուցանող գնահատման համար:

Թամարա Թովմասյան

ԲԱԺԻՆ 1. ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՎԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմա 1. Հայոց լեզվի ծագումը և դիրքը աշխարհի լեզուների մեջ:

1. Հնդեվրոպական լեզվաընտանիքի ճյուղեր և նրանց մեջ մտնող լեզունե՛ր թվարկիր:

____

____

____

2. Տեքստից օգտվելով՝ կազմի՛ր *հնդեվրոպական լեզուների* տոհմածառը քո պատկերացմամբ: http://www.varjaran.am/book/10-id%20dasaran/humanitar/hayoc%2010_0.pdf, էջ 5-6:

3. Գտի՛ր և երկսյուն աղյուսակո՛ւմ տեղադրիր հայերենին ցեղակից և ոչ ցեղակից լեզուները:

Հունարեն, վրացերեն, հունգարերեն, գերմաներեն, ֆիններեն, իտալերեն, էստոներեն թուրքերեն, հունգարերեն, անգլերեն, ֆրանսերեն, ռուսերեն, ճապոներեն, իսպաներեն, ադրբեջաներեն, բելառուսերեն, տաջիկերեն, հնդկերեն, ասորերեն, պարսկերեն, ուզբեկերեն, աբխազերեն, շվեդերեն, դաներեն, քրդերեն, ալբաներեն, արաբերեն, ուկրաիներեն, լեհերեն, եբրայերեն, պորտուգալերեն, տիբեթերեն, նորվեգերեն:

Հայերենին ցեղակից լեզուներ	Հայերենին ոչ ցեղակից լեզուներ

4. Կազմի՛ր տրված տեքստի սեղմագիրը:

Աշխարհում երեք հազարից ավելի կենդանի և մեռած լեզուներ կան:
Գիտնականները պարզել են, որ լեզուներ կան, որոնք առաջացել են միևնույն հիմք լեզվից կամ նախալեզվից: Այդ դեպքում ասում են, որ լեզուները ցեղակցական կապեր ունեն: Ցեղակից լեզուները խմբավորվում են լեզվաընտանիքների մեջ: Այսպես, օրինակ, հունարենը,գերմաներենը, անգլերենը, ֆրանսերենը, ռուսերենը, իսպաներենը, իտալերենը, հինդին, պարսկերենը և բազմաթիվ այլ լեզուներ մտնում են հնդեվրոպական լեզվաընտանիքի մեջ: 19-–րդ դարում լեզվաընտանիքն այդպես կոչվեց, քանի որ այս լեզուներով խոսողները զբաղեցնում էին Հնդկաստանից մինչև հեռավոր Իսլանդիա ընկած տարածքները:

Հայերենը պատկանում է հնդեվրոպական լեզվաընտանիքին:

Հնդեվրոպական լեզվաընտանիքից բացի կան նաև ուրիշ լեզվաընտանիքներ: Այսպես, օրինակ, հունգարերենը, ֆիններենը, էստոներենը և այլ լեզուներ կազմում են ֆիննաուգրական լեզվաընտանիքը, թուրքերենը, ադրբեջաներենը, ղազախերենը, ուզբեկերենը մտնում են թուրքական լեզվաընտանիքի, արաբերենը, ասորերենը, եբրայերենը՝ սեմական, վրացերենը, աբխազերենը՝ իբերակովկասյան, չինարենը՝ չին–տիբեթական լեզվաընտանիքների մեջ:

Լեզվաընտանիքի մեջ մտնող լեզուները ցեղակցական տարբեր մերձավորություն ունեն: Ըստ մերձավորության աստիճանի լեզուները խմբավորվում են ճյուղերի կամ խմբերի մեջ: Օրինակ՝ ռուսերենը, ուկրաիներենը, բելառուսերենը, լեհերենը, բուլղարերենը, չեխերենը, սլովակերենը, սերբերենը մտնում են հնդեվրոպական լեզվաընտանիքի սլավոնական խմբի մեջ: Այս լեզուները մերձավոր ցեղակիցներ են, և դրանցով խոսողները բավական լավ հասկանում են իրար: Այդպես էլ գերմաներենը, անգլերենը, շվեդերենը, դանիերենը մտնում են գերմանական ճյուղի մեջ, իտալերենը, ֆրանսերենը, իսպաներենը, ռումիներենը, պորտուգալերենը՝ ռոմանական, պարսկերենը, քրդերենը, հինդին՝ հնդիրանական ճյուղերի մեջ և այլն:

Հայերենը հնդեվրոպական լեզվաընտանիքի ինքնուրույն ճյուղ է: Հայերենը միայնակ կազմում է հայկական խումբը (երկու լեզուներ ևս՝ հունարենը և ալբաներենը, ինքնուրույն ճյուղեր են կազմում):

Հնդեվրոպական լեզուների մեջ հայերենի տեղը որոշելու հարցում վճռական դեր է խաղացել Ստրասբուրգի համալսարանի պրոֆեսոր, գերմանացի հայագետ Հայնրիխ Հյուբշմանը: Այդ տեսակետը նա հիմնավորել է իր «Հնդեվրոպական լեզուների շրջանում հայերենի դիրքի մասին» ծավալուն հոդվածի մեջ (1875 թ.): Մինչ այդ սխալ կարծիք կար, թե հայերենը իրանյան լեզու է (թյուրիմացության պատճառը հայերենի և պարսկերենի բառային մեծաթիվ ընդհանրություններն էր:

5. Ո՞ր լեզվաընտանիքին են պատկանում՝

ա) Հայաստանում ապրող ազգային փոքրամասնությունների լեզուները (ռուսներ, հույներ, եզդիներ, քրդեր, ասորիներ, ուկրաինացիներ, հնդիկներ)

բ) Հայաստանին հարևան երկրների լեզուները:

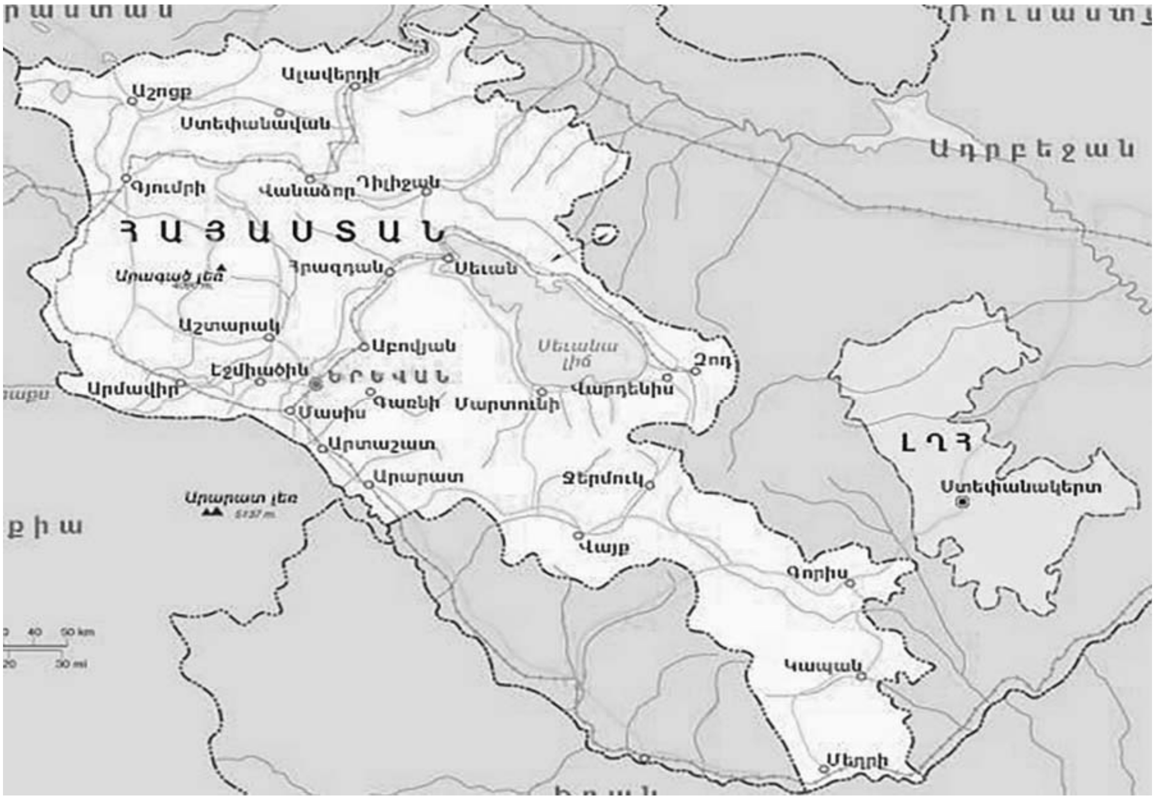

6. Դասավորի՛ր պարբերություններն ըստ տրամաբանական հաջորդականության:

1. Հայոց լեզվի մեջ հնդեվրոպական կամ բնիկ բառերը ամենահինն են, շուրջ 5000 տարեկան: Այդ բառերի մեջ շատ են բույսերի և պտուղների անուններ՝ *ծառ, բույս, խոտ, գարի, ծաղիկ, բարդի, եղևնի, բողկ, դեղձ, ծիրան, ընկույզ, մոշ, սունկ* և այլն, կենդանիների և թռչունների անուններ՝ *այծ, եզ, գառ, աքաղաղ, հավ, մաքի, աղվես, արջ, բորենի, լուսան, ոզնի, ծիծեռնակ, կռունկ, իժ, օձ* և այլն. բոլորը Հայկական լեռնաշխարհին են վերաբերում: Բնիկ հայերեն են նաև գյուղատնտեսությանը և կենցաղին վերաբերող *մածուն, թան, չիր, գինի, արոտ, արոր, արտ, գոմ, թակ* և բազմաթիվ այլ բառեր:

2. Հայոց լեզուն հայ ժողովրդի պատմության մշտական վկան է: Հայոց լեզուն վկայում է Հայկական լեռնաշխարհում վաղնջագույն ժամանակներից հայերի տարածված լինելու, ինչպես և նրանց հին ու նոր հարևանների մասին:

3. Դարերի ընթացքում հայոց լեզուն շատ փոխվեց, ձևափոխվեցին նաև մայր լեզվից ժառանգված բառերը: Որքան էլ փոփոխվեցին նրանք, միևնույն է, այսօր էլ իմացվում է, որ հնդեվրոպական են, մայր լեզվից եկող: Այդ բառերը կոչվում են բնիկ հայկական: Ահա

դրանցից մի քանիսը՝ *հայր, մայր, եղբայր, քույր, որդի, դուստր, թոռ, աչք, ականջ, լեզու, քար, ջուր, լույս* և այլն:

4. Երբ հայկական ցեղերը, լիովին անջատվելով հնդեվրոպական մայր ժո–ղովրդից, ինքնուրույն կյանք էին վարում, հարաբերության մեջ մտան հարևան այլալեզու ցեղերի ու ժողովուրդների հետ, և լեզվական փոխազդեցություններ տեղի ունեցան: Լեզվական այդ շերտերը պահպանվել են հայերենում: Բայց, իհարկե, հայոց լեզվի առանցքը, հիմնական բառապաշարը և քերականությունը մայր լեզվից ժառանգվածն է:

Ըստ Ռ. Իշխանյանի *«Պատկերազարդ պատմություն հայոց» գրքի*

1) 2. 4. 3. 1
2) 1. 3. 2. 4
3) 2.4.1.3
4) 2. 3. 1. 4

Թեմա 2. Մեսրոպ Մաշտոցը և հայ գրերի գյուտը

1. Կարդա՛ տեքստը և ստացած տեղեկություննե՛րը դասակարգիր աղյուսակի համապատասխան բաժնում (ընթերցելու համար անցե՛ք հետևյալ հղումով՝ https://akunq.net/am/?p=27729, https://hy.wikipedia.org/wiki):

V	-	+	!

V - գիտեմ
- - իմ իմացածին հակասում է
+ - նոր տեղեկություն է
! - քննարկման կարիք ունի

2. Գրի՛ր էսսե՝ «Սերունդների գրական ժառանգությունը՝ որպես մշակութային արժեք» թեմայով:

____

____

____

3. Համառո՛տ ներկայացրու հայոց լեզվի զարգացման փուլերը՝ դրանց տարբերություններն ու ընդհանրությունները գրանցելով վենի տրամագրում: Ընթերցելու համար անցի՛ր հետևյալ հղումով՝ http://www.varjaran.am/book/10-i (Հ. լեզու 10, Լ. Եզեկյան, Ա. Սարգսյան, Ռ. Սաքապետոյան, Մակմիլան-Արմենիա, 2009, էջ 8):

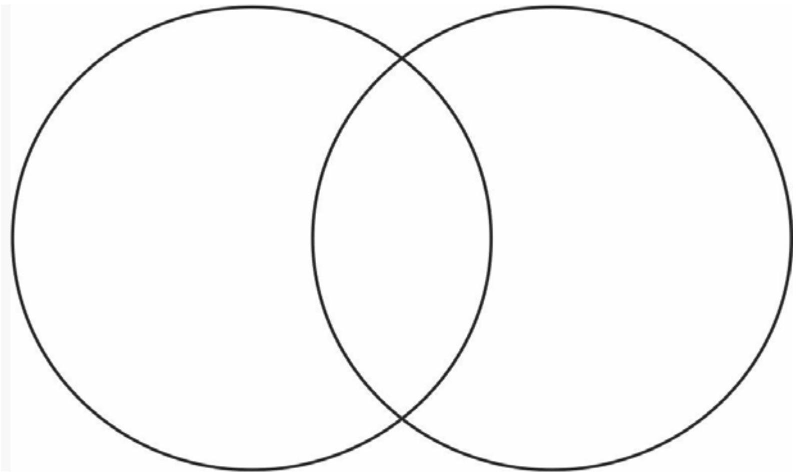

4. Տրված գրաբարյան տե՛քստը կարդա և փոխադրի՛ր արևելահայերենի:

Ճառ Վարդանայ

Արդ աղաչեմ զձեզ, ո՛վ քաջ նիզակակիցք իմ, մանաւանդ զի բազումք ի ձէնջ լաւագոյնք էք քան զիս արութեամբ, եւ գահու ի վեր ըստ հայրենի պատուոյն. բայց յորժամ ձերով կամօք եւ յօժարութեամբ առաջնորդ եւ զօրագլուխ ձեզ կացուցէք, հեշտ եւ քաղձալի թուեսցին բանք իմ ի լսելիս մեծամեծաց եւ ի փոքունց: Մի՛ երկուցեալ զանգիտասցուք ի բազմութենէ հեթանոսացն, եւ մի յահագին սրոյ առն մահկանացուի զթիկունս դարձուսցուք. զի եթէ տացէ Տէր յաղթութիւն ի ձեռս մեր, սատակեսցուք զզօրութիւն նոցա, զի բարձրասցի կողմն ճշմարտութեան. եւ եթէ հասեալ իցէ ժամանակ կենաց մերոց սուրբ մահուամբ պատերազմիս, ընկալցուք խնդութեամբ սրտիւ. բայց միայն յարութիւնս քաջութեան՝ վատութիւն մի՛ խառնեսցուք:

Եղիշէ, Վասն Վարդանայ եւ Հայոց պատերազմին (Վարդանի և հայոց պատերազմի մասին)

Թեմա 3 Մ. Մաշտոց և հայ գրերի գյուտը

1. Դիտի՛ր Գրիգոր Խանջյանի «Հայոց այբուբենը» նկարը և վերարտադրի՛ր բովանդակությունը գրավոր՝ օգտագործելով նաև թեմայից ստացած գիտելիքները:

2. Նշի՛ր ճիշտ տարբերակները.

Մաշտոցի ստեղծած հայկական այբուբենի հիմնական սկզբունքները հետևյալներն են.

ա*)* Մաշտոցն ընտրեց տառերի միասին գրություն, տառերը չեն գրվում հատիկ-հատիկ և առանձին:

բ*)* մեկ տառին մեկ հնչյուն, մեկ հնչյունին՝ մեկ տառ

գ) առաջընթաց հորիզոնական գրություն

դ) տառային և հնչյունային գիր

ե) տարրորոշիչ նշանների բացակայություն

զ) հնչյունային գիր

է) Մաշտոցն ընտրեց տառերի անջատական գրություն, տառերը գրվում են հատիկ-հատիկ և առանձին:

3. Համառո՛տ ներկայացրու՝ որոնք են հայոց լեզվի զարգացման գրային շրջանի փուլերը և ժամանակային ինչպիսի՞ ընդգրկում ունեն:

---

4. Համեմատի՛ր և գտի՛ր տարբերություններ գրաբարի և արևելահայերենի հնչյունական կազմերի միջև, նշի՛ր տարբերությունները:

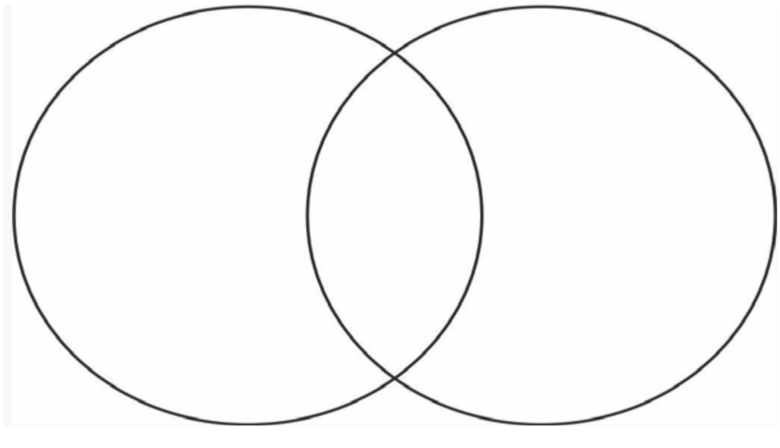

5. Բնագի՛րը փոխադրիր արևելահայերենի՝ օգտվելով տրված բառարանից:

«Առն, զոր ի նախակարգ բանիս[1] նշանակեմք, վասն որոյ և փոյթ արարեալ մեր պատմելոյ[2], էր Մաշտոց անուն, ի Տարօնական գաւառէն, ի Հացեկաց գեղջէ, որդի առն երանելւոյ Վարդան կոչեցելոյ: Ի մանկութեան տիսն[3] վարժեալ հելլենական դպրութեամբն, եկեալ հասեալ ի դուռն[4] Արշակունեաց թագաւորաց Հայոց Մեծաց, կացեալ յարքունական դիւանին, լինել սպասաւոր արքայատուր հրամանացն առ հազարապետութեամբն՝ աշխարհիս Հայոց՝ Առաւանայ ուրումն: Տեղեկացեալ և հմուտ եղեալ աշխարհական կարգաց, ցանկալի եղեալ զինուորական արուեստիւն իւրոց զօրականացն» *(Կոր.,* էջ 36):

1. *Նախակարգ բանի* նախաբան, խոսքի սկիզբ:
2. *Փոյթ արարեալ մեր պատմելոյ* - մենք հոգ տարանք պատմելու, ջանացինք պատմել:
3. *Ի մանկութեան տիսն* - մանկության տարիներին, մանուկ հասակում:
4. *Եկեալ հասեալ (էր) ի դուռն*-եկել հասել էր դռանը, այն է՝ պալատը, արքունիքը:

---

6. Առանձնացրո՛ւ բնագրի առաջին երեք նախադասության մեջ գործածված ձայնավորները, որոշի՛ր, թե դրանցից որը քանի անգամ է կիրառված:

«Արք երկու էին ի քաղաքի միում, մին մեծատուն և միւսն աղքատ: Եւ մեծատանն էին հօտք և անդեայք բազում յոյժ, և աղքատին և ոչ ինչ, բայց որոջ մի փոքր, և որոջն հաստատեալ էր ընդ նմա և ընդ որդիս նորա ի միասին, ի հացէ նորա ուտէր և ի բաժակէ նորա ըմպէր և ծոց նորա ննջէր, և էր նորա իբրև զդուստր: Եւ եկն անցաւոր առ այրն մեծատուն, և խնայեաց մեծատունն առնուլ ի հօտից իւրոց և յանդէոց իւրոց. և էառ զորոջ աղքատին և արար առնն եկելոյ կերակուր»:

---

7. Առանձնացրո՛ւ բնագրի առաջին նախադասության մեջ գործածված բաղաձայնները և բնորոշի դրանք:

«Ձմեռն է անց[1], անձրևք անցին և գնացեալ մեկնեցան: Ծաղիկք երևեցան յերկրի մերում[2], ժամանակ էհաս յատանելոյ[3], ձայն տատրակի լսելի եղև յերկրի մերում, թզենի արձակեաց զբողբոջ իւր, որթք մեր ծաղկեցան և ետուն[4] զհոտս իւրեանց: Արի՛, ե՛կ, մերձաւոր իմ. գեղեցիկ իմ. աղաւնի իմ … Երևեցոյ[5] ինձ զերեսս քո և լսելի արա ինձ զբարբառ քո, զի բարբառ քո քաղցր է և տեսիլ[6] քո գեղեցիկ *(Երգ երգոց, Բ,* 11-14):

1. *էանց* անցավ:
2. *Յերկրի մերում*-մեր երիթում:
3. *ժամանակ էհաս յափանելոյ*-հասավ՝ եկավ էտելու՝ էտի ժամանակը:
4. *Եփուն*-տվին:
5. *Երևեցո*-ցո՛ւյց տուր:
6. *Տեսիլ*-տեսք:

---

8. Տրված բնագրային հատվածը փոխադրի՛ր գրաբարի:

Թեպետ մենք փոքր ածու ենք և թվով շատ սահմանափակ ու զորությամբ թույլ և շատ անգամ օտար թագավորությունների կողմից նվաճված, բայց և այնպես մեր երկրում էլ գրելու և հիշատակելու արժանի շատ սխրագործություններ են կատարվել:

---

9. Կարդա՛ և սովորի՛ր թեման, հղում՝ ttps://ostarmenia.com/hy/, **ներկայացրո՛ւ քո դիրքորոշումը:**

10. Ներքոբերյալ տեքստից օգտվելով՝ համեմատի՛ր և նշի՛ր գրաբարի և միջին հայերենի կառուցվածքային տարբերությունները:

Գրաբար	Միջին հայերեն

Միջին հայերենի կառուցվածքը

Գրաբարի համեմատությամբ՝ միջին հայերենի կառուցվածքն ունի հետևյալ առանձնահատկությունները: Հնչույթային համակարգում երկբարբառների մեծ մասը վերածվել է պարզ ձայնավորների, առաջացել են նոր հնչույթներ՝ *ղ* և *ֆ*, տեղի է ունեցել բաղաձայնների բաշխման տեղաշարժ: Ձևաբանության մեջ աստիճանաբար սկսել են գերակշռել կցականության և անջատականության տարրերը: Առաջացել են հոլովման նոր տիպեր (*ոջ, վան, ան, եան*), մեծ չափով ընդլայնվել են ի հոլովման կիրառման շրջանակները, հոլովիչ ձայնավորներն արդեն նախկին դերը չեն կատարել, և յուրաքանչյուր հոլով ստացել է իրեն հատուկ նոր ձայնավորում, սկսել է տարածվել -ում վերջավորությամբ ներգոյականը: Հոգնակի թիվը կազմվել է նոր հոգնակիակերտներով (*եր, ներ, նի, վի, սպան, աի, եան*), որոնք գրաբարում սահմանափակ կիրառություն ունեցող հավաքական մասնիկներ էին:

Խոնարհման համակարգում տեղի է ունեցել ներկա և ապառնի ժամանակաձևերի վերակազմավորում, ժխտականը կազմվել է անորոշ դերբայի և օժանդակ բայի ժխտականի ձևերով՝ չեմ ի գրել: Վերացել է բայի ստորադասական եղանակը, ավելի հստակ արտահայտություն է ստացել բայական սեռի կարգը՝ կրավորական *վ* ածանցի միջոցով, որոշ անկանոն բայեր ձեռք են բերել կանոնավոր խոնարհում:

Շարահյուսական կառուցվածքում նկատելի է որոշիչ – որոշյալի համաձայնության վերացումը, նախադաս որոշիչների գերակշռությունը, բայի տեղափոխությունը հիմնականում նախադասության վերջը, նայ, ու շաղկապների տարածումը և նոր շաղկապների առաջացումը, *առ, ընդ, ըստ, ց* նախդիրների փոխարեն *ի* նախդրի գործածությունը, զ նախդրի կիրառության սահմանափակումը միայն հայցական հոլովով:

Բառապաշարի մեջ զգալի տեղ են գրավել պարսկերենից, արաբերենից, թուրքերենից և եվրոպական լեզուներից կատարած նոր փոխառությունները: Խոսակցական լեզվից գրական լեզու են թափանցել նոր բառեր, ոճեր և արտահայտություններ:

11. Բնագի՛րը փոխադրիր արևելահայերենի՝ պահպանելով հանգավորումը:

Միջին հայերեն	Արևելահայերեն

Ե՛ւ, ե՛կ դու ի քո տանէն,
  զինչ ելնե արեւն ի մօրէն,
Ծագէ լոյս ի քո ծոցէդ,
  զինչ գարնան կայծակն ի յամպէն.
Շատ երէց ու աբեղայ
  իջուցեր քո սէրն ի բեմէն.
Զիս այլ սիրու տէր արիր,
  ու հանիր իմ հօրն ի տանէն:	

ԲԱԺԻՆ 2. ՀՆՉՅՈՒՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՈՒՂՂԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ

12. Համեմատի՛ր գրական հայերենի և գրաբարի հնչյունական համակարգերը և գտի՛ր ընդհանրությունները և և տարբերությունները:

այբ	բեն	գիմ	դա	եչ	զա
այբ	բեն	գիմ	դա	եչ	զա
է	ըթ	թո	ժե	ինի	լյուն
խե	ծա	կեն	հո	ձա	ղատ
ճե	մեն	հի	նու	շա	վո
չա	պե	ջե	ռա	սե	վեվ
տյուն	րե	ցո	վյուն	փյուր	քե

13. Հայերենի ձայնավորները *համեմատի՛ր* այլ լեզուների ձայնավորների համակարգի հետ, *գտի՛ր* օրինաչափություններ և տարբերություններ:

14. Լրացրո՛ւ բաց թողնված տառերը *է կամ ե*:

Առ__րես, __ջանշան, միջօր__ական, ովև__, շարունակ__լի, երթև__կ, պատն__շ, գոմ__շ, **__ջմիածին,** վեր__լք, **առ__րևույթ,** ելև__ջ, __րակ, առ__ջ, **բազկ__րակ**, __ական, __լակ, ամենա__ական, ամենա__րկար, էլեկտրա__ներգիա, ստոր__կրյա, վեր__լակ, **հն__աբան**, **դող__րոցք, ան__րևակայելի,** Սևանի__կ, Վարդգ__ս, բազմ__րանգ, մանր…, ինչև__, որևից__, __տել, լայն__կրան, **բազ__,** իր__շ, ան__լանելի, մանր__ազերծ, գոմ…շ, ան…ական, ան…րել:

15. Կազմի՛ր նախադասություններ 14-րդ առաջադրանքի թավ գրված բառերով:

____

____

____

____

____

____

16. Փակագծում տրված բառերում ավելացրո՛ւ բաց թողնված *է, ե* տառերը և տեղադրի՛ր տեքստի համապատասխան նախադասություններում:

Ջութակի _____________ ունկնդիրներին կտրել էին ____________________ հոգսերից: _____________ այդքան մարդ չէր հավաքվել, ________________ այդպիսի համերգ երաժշտասերները _____________ լսել: Այսպես փոքրիկ ջութակահարը մարդկանց կտրել էր _______________ և __________________ գործերից ու նետել կախարդական հնչյունների աշխարհ:

(երբև_, ելև_ջները, _ական, չ_ին, առօր_ ական, երբևից_, ան_ական)

17. Լրացրո՛ւ բաց թողնված տառերը *օ, ո կամ վո:*

Առ__րյա, փ__ղ, թռչն__րս, շտապ__գնություն, ան__րգանական, բար__րություն, բար__րակ, անդ__րրություն, աման__րյա, **ան__րինական,** ան__րսալի, **ան__գուտ,** __րբանոց, հայ__րդի, __վքեր, **ան__րեն**, __դանավ, սալոր__ղի, **քնքշ__րեն,** __րոնեժ, ան__գտակար, __տանա__ր, **դեղնազ__ծ,** __րրան, մի__րինակ, ամենա__րակյալ, **ջր__րինեք**, զին__ր, __լգա, ամեն__րյա, **ան__թևան**, մեղմ__րոր, ջր__րինեք, օր__րոց, տափ__ղակ, հանր__գուտ, __լգա, __**րմիզդուխտ**, __ղորկան, __ղական:

18. Համապատասխանեցրո՛ւ բառերն իրենց նշանակություններին:

Յուրօրինակ	նախնական, սկզբնական օրինակ
անօրինակ	միատեսակ, ձանձրալի
միօրինակ	ուրիշներին չնմանվող,
բնօրինակ	անսովոր, անհամեմատելի

19. Պատասխանի՛ր հարցերին և կազմի՛ր նախադասություններ:

1. Տարօրինակ (ի՞նչ, ո՞վ)
2. յուրօրինակ (ի՞նչ, ո՞վ)
3. անօրինակ (ի՞նչ)
4. միօրինակ (ի՞նչ)
5. (ինչի՞) բնօրինակ

20. 17-րդ առաջադրանքի թավ գրված բառերը գործածելով՝ գրի՛ր շարադրություն և վերնագրի՛ր բովանդակությանը համապատասխան:

21. Փակագծում տրված բառերում ավելացնե՛լ բաց թողնված *օ, ո* տառերը և տեղադրեի՛ր տեքստի համապատասխան նախադասություններում:

Երկնքից __________ ժպտաց արեգակը, __________ __________ սար ու ձոր, արթնացրեց ծաղիկներին: Կակաչը բացեց __________ աչքերը, _______________ նազեց մանուշակը….: Ձմռան __________ __________ ամիսներից հետո բոլորը, __________ միմյանց, ուրախ համերգով ասես օրհներգեցին արևին:

(քնքշ_րեն, սև_րակ, մի_րինակ, մեղմ_րեն, ընդ_րինակելով, ոսկեզ_ծեց, նրբ_րեն, տրտմ_րոր)

2. Լրացրո՛ւ խաչբառը՝ օգտագործելով *է*-ի և *օ*-ի ուղղագրության բառեր: Հղում՝ https://www.list.am/item/11106956 (Գ. ՄԿՐՏՉՅԱՆ, Թ. ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ, Հայոց լեզու, Վարժությունների և առաջադրանքների ժողովածու, Երևան, 2018, «Կռունկ գրատուն» 310 էջ)

Ուղղահայաց

1. Ամենօրյա բառի հոմանիշը: 2. Օր օրի վրա: 3. Կեսօր բառի հոմանիշը: 4. Ելնել և իջնել:

Հորիզոնական

1. Օր օրվա հետևից: 2. Աղջկա անուն: 3. Ինչ-որ ժամանակ: 4. Ծաղկի մաս: 5. Դաժան: 6. Անօրինական:

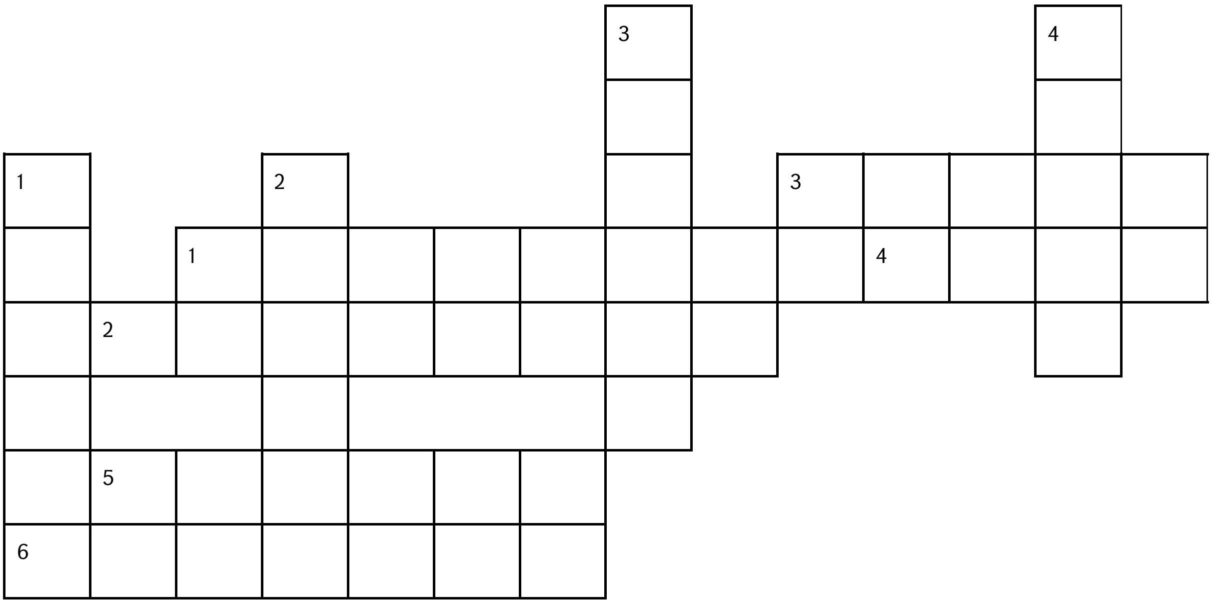

23. Լրացրո՛ւ բաց թողնված տառերը և այդ բառերով նախադասություննե՛ր կազմիր:

Ամառային լուսնկա գիշեր էր: Հարավից փչում էր մեղմ___րոր սյուքը: Լուսնի անրջային լույսով _ր _ողված Ձիրավի ընդարձակ դաշտավայրը, որ մեղմ___րեն փռվել էր շղարշային կաթնամշուշի մեջ: Հազիվ էր նշմարվում հայոց սրբազան գետը՝ Արածանին: Թվում էր՝ անդորրություն է ամենուրեք, բայց դա սոսկ ___րևութական էր: Հայոց զորքը բանակել __ր այդտեղ՝ Արածանիի ափին: Երկու շքեղ վրան առանձնանում __ին մյուսներից. մեկը Պապ թագավորի վրանն էր, մյուսը՝ Մուշեղի՝ հայոց սիգապանծ սպարապետի: Բոլորը քնած էին, և միայն կտրիճ պահապաններն էին հսկում բերդի ապահովությունը: Խավարչտին գիշերվա խորհրդավոր լռությունը խախտում էր միայն եղեգների մի___րինակ խշշոցը:

____

____

____

____

____

____

____

24. Կարդա՛ և դո՛ւրս գրիր ձայնավոր հնչյունները:

Երազ իմ երկիր հայրենի
Հոգսերդ՝ շատ, հույսդ՝ մեծ
Քարքարոտ երկիր:
Ես մի ջուրն եմ որ հոսի
Ես մի ծիլն եմ, որ աճի
Ես մի թերթն եմ որ ծաղկի
Հայրենի երկիր
Հայաստան:

Երազ իմ երկիր հայրենի
Հոգսերդ՝ շատ, հույսդ՝ մեծ
Արծվաբույն երկիր:
Իմ պապերն են քեզ շահել
Իմ եղբայրն են քեզ պահել
Քոնն են որդիքն իմ ջահել
Հայրենի երկիր
Հայաստան:

____

____

____

25. Քանի՞ հնչյուն և քանի՞ տառ կա բանաստեղծության ընդգծված յուրաքանչյուր բառում:

Բառ	**Հնչյուն**	**Տառ**
Երազ	**5**	**4**

26. Քանի՞ հնչյուն և քանի՞ տառ կա տեքստի ընդգծված յուրաքանչյուր բառում:

Մի անգամ Ս. Գրիգոր Լուսավորիչին մի տեսիլք *երևաց*. Աստծո *Միածին Որդին*՝ Հիսուս Քրիստոսը, *երկնքից* իջավ ու *ոսկյա* մուրճով ցույց տվեց այն տեղը, ուր *փաճար* պետք է կառուցվեր: Դրա համար էլ նորակառույց տաճարը «Էջմիածին» կոչվեց (հին հայերեն՝ գրաբար՝ էջ Միածին «Միածինն իջավ» է նշանակում): Կարող ենք ասել, որ այդ դարից սկսած՝ *մինչև* այսօր Ս. Էջմիածինն ու նրա Մայր Տաճարն ամբողջ հայության ուխտատեղին են դարձել:

28. Լրացրո՛ւ բաց թողնված տառերը: Տեքստից գտի՛ր և դո՛ւրս գրիր *է, ե-ի* ուղղագրությանը պատկանող բարդ և ածանցավոր բառերը և դրանցով նոր տե՛քստ կազմիր:

Միջօրե էր, աներևակայելի շոգ: Վարդգեսը, որ երկար տարիներ չէր եղել հայրենի գյուղում, նորեկի անհագուրդ հետաքրքրությամբ զբոսնում էր հարազատ վայր…րում: Վեր…լքներով ու վայր…ջքներով ելև…ջող ճանապարհը ծանոթ էր նրան: Ահա երփն…րանգ դաշտերը, որտեղ արածում են գոմեշների նախիրները, Սևանի…կը որ առատ էլեկտրա…ներգիա է մատակարարում շրջակա գյուղերին, լսվում է ծաղիկների առ…ջներից նեկտար հավաքող մեղուների բզզոցը: Ճանապարհից աջ՝ գետեզրին, հնէաբաններ են աշխատում, որոնք մանր…աբանի բծախնդրությամբ զննում են ինչ-որ պեղված բեկորներ: Առօրեական հոգսերով, կարևոր և ան…ական հարցերով տարված՝ տասը տարի չէր այցելել մանկության բնօրրանը և այժմ դողէրոցքով բռնվածի պես տենդագին դիտում էր շուրջբոլորը: Երբև… մտածե՞լ էր, թե այսքան ան…րկբայորեն կապված է հայրենի գյուղին, երբևիցե անդրադարձե՞լ էր, թե որքան ձգող է ծննդավայրը: Ինչևից…, կտրելով բազմերանգ ծաղիկներով պատված բլրակը, հասավ արգավանդ անդաստաններին:

---

29. Տրված բառերն ու նրանց իմաստները համապատասխանեցրո՛ւ գծերով:

Անէանալ	մանր օրգանիզմներ ուսումնասիրող մասնագետ
Դողէրոցք	վերևից ներքև տեղափոխվելու գործողություն
Հնէաբան	չքանալ, անհետանալ
Ելևէջ	հնություններով զբաղվող մասնագետ
Վայրէջք	տարուբերվելով շարժվելու գործողություն
Մանրէաբան	հիվանդություն, որի ժամանակ և՛ մրսում են, և՛ դողում:

30. Լրացնո՛ւ *ը* տառը այն բառերում, որտեղ անհրաժեշտ է, ընդգծված բառերով կազմի՛ր շարադրանք:

Ակ__դետ, հյուր__նկալ, **անակ__նկալ**, վեր__թաց, մկ__նդեղ, դյուր__նկալ, առ__նչվել, երկ__նչել, խոչ__նդոտել, **ակ__նթարթ,** դաս__նթաց, մ__թնկա, ան__նթեռնելի, խոյ__նթաց, **չ__մբռնել, նախ__նտրել,** սր__նթաց, **խաղ__նկեր**, __մպելիք, առ__նթեր, ակ__նդետ, դյուր__նթեռնելի, չ__նկնել, **ան__մբռնելի**, դր__մբոց, **օր__նդմեջ**, այլ__նտրանք, ճեպ__նթաց, ան__նդունակ, **ակ__նբախ,** __նթանալ, զուգ__նթաց, համ__նկնել, **չ__նդդիմանալ**, երկ__նտրանք, կոր__նթարդ, **առ__չվել**:

31. Փակագծում տրված բառերում ավելացրո՛ւ բաց թողնված *ը* տառը, որտեղ անհրաժեշտ է, և տեղադրի՛ր տեքստի համապատասխան նախադասություններում:

____________ տանտերը, որ իմ երբեմնի ____________ էր, մեզ հյուրասիրեց ____________ խորտիկներով, ապա առաջնորդեց մոտակա բարձունքը, որտեղից բացվում էր մի հրաշալի բնանկար: Լսվում էր գետակի ____________ խոխոջյունը, օդում երևում էին ____________ արծիվները: ____________ զգացումով էր համակվել էությունս: Տերևների ____________ սոսափը, ____________ լսվող անտառային ձայները հիացրել էին մեզ:

(Դաս_նկերն, ամենա_նփիր, խոյ_նթաց, ան_նդհատ, հյուր_նկալ, ան_մբռնելի, որոտ_նդոստ, մերթ_նդմերթ):

32. Առանձին սյունակներ՛ում տեղադրիր բառամիջում *ը* ունեցող և չունեցող բառեր և բառե՛րը գործածիր գրավոր շարադրանքում:

Լուս__նկա, երկ__նտրանք, հատ__նտիր, հյուր__նկալ, ակ__նդետ, չ__նկալել, ակ__նթարթ, ինքն__ստինքյան:

Բառամիջում *ը* ունեցող բառեր	**Բառամիջում *ը* չունեցող բառեր**

ԵՐԿՀՆՉՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

33. Խմբավորել արմատի *յ* և ձայնակապ *յ* ունեցող բառերը:

Խնայողաբար, բարոյազուրկ, խոյահարել, ծառայողական, կայազոր, կայուն, կոյուղի, հայասեր, Հայաստան, հայելի, հայհոյել, հայեցողություն, հայորդի, հմայել, հմայիչ, արքայաբար, բայական, բայաձև, դերբայական, գարնանային, գոյական, դիմակայել, ենթակայություն, թեյաման, թեյարան, խոյակ, հեռակայել, հոյակապ, հոյաշեն, ճայակերպ, մակբայակերտ, մայիս, մնայուն, նայել, շոյել, սփյուռքահայություն, մատյան, մայել, նոյյան, բայական, գոյանալ, հայր, մայրենի:

Արմատի *յ*	***Յ* ձայնակապ**

34. Տրված բաղադրիչներով կազմի՛ր բառեր՝ կիրառելով յ կիսաձայնի ուղղագրության կանոնները:

Սպա և կույտ ժողովածու և -ում, ընձա և գիր, ծառա և -ող, ծառա և -ություն, հասցե և տեր, հմա և -իչ, ձի և -(ա)վոր, մի և -ակ, մի և -անալ, մնա և -ուն, նախօրե և -ին, վերարկու և -(ա)վոր, ենթակա և -(ա)կան, Ուրարտու և -ում, աղա և -(ա)կան, առկա և -ություն, Արա և -իկ, արդի և -(ա)կան, արքա և որդի, բարո և -(ա)կան, բարո և զուրկ, բացակա և -ություն, սատանա և -(ա)կան, մեծ և միտ, տուբ և տես:

____

____

____

____

35. Փակագծում տրված բառե՛րը տեղադրիր համապատասխան նախադասություններում:

1. Եղբայրս շատ է սիրում ______________ ճաշ:
2. Եկեղեցուց լսվող ____________________խաղաղությամբ էր լցնում տատիկիս հոգին:
3. Հորեղբայրս հաճախ է հիվանդանում _____________:
4. Կենդանաբանական այգում առաջին անգամ տեսա ___________:
5. __________________ երկկենցաղ կենդանիներ են:
6. Ես այդ լուրը լսեցի ___________________:
7. Մանկության տարիներին ինձ համար մայրս ______________ շատ է կարդացել:
8. ________________ փոքր է __________________:
9. Ես շատ եմ սիրում ձկան ___________________:

(*Բամիա, ալելուիա, փասիան, իշիաս, միլիոն, միլիարդ, խավիար, ռադիո, կրիա, հեքիաթ*)՞:

36. Դարձվածքներն համապատախաներո՛ւ իրենց իմաստներին:

Կրիայի քայլերով-

Նոյի ագռավ-

Հեքիաթներ պատմել-

Ալելուիա կարդալ մեկի գլխին-

(Ճիշտ չխոսել, երկար ու բարակ խրատներ կարդալ, հապուկ հանձնարարությամբ մի տեղ ուղարկված և չվերադարձած մարդ, ծայրասփիճան դանդաղ):

37. Պատմությունից հիշի՛ր անունները և տեղադրի՛ր համապատասխան նախադասություններում: Հղում՝ ttps://www.list.am/item/11106956 (Գ. Մկրտչյան, Թ. Թովմասյան, Հայոց լեզու, Վարժությունների և առաջադրանքների ժողովածու, Երևան, 2018, «Կռունկ գրատուն» 310 էջ):

ա/ Հայոց վերջին թագավորությունը ________________ էր:

բ/ ______________ աշխարհամաս է:

գ/ _____________________համարվում է ծագող արևի երկիր:

դ ______________________ նշանավոր է ցլամարտով:

ե/ ____________ տաճարը վերանորոգել է Տրդատ ճարտարապետը:

զ/ _________________ ջրվեժը անկրկնելի գեղեցկություն ունի:

է/ Լևոն Բ-ն __________________ հայոց թագավորներից է:

38. Կազմի՛ր բառակապակցություններ *վայրկենաբար, զգուշորեն, բարյացակամ, լռելյայն* բառերով և դրանք գործածի՛ր շարադրության մեջ:

____

____

____

39. Տրված բառազույգե՛րը տեղադրիր համապատասխան նախադասություններում: Հղում՝ https://www.list.am/item/11106956 (Գ. Մկրտչյան, Թ. Թովմասյան, Հայոց լեզու, Վարժությունների և առաջադրանքների ժողովածու, Երևան, 2018, «Կռունկ գրատուն» 310 էջ):

(հնչուն-հնչյուն, կարկաչուն-կարկաչյուն, խոխոջուն-խոխոջյուն, շառաչուն-շառաչյուն, շաչուն-շաչյուն):

ա/ Անանիայի ձայնի դյութի ____________ գերեցին ուսանողներին:

Մարիամի ______________ ձայնը գերեց ունկնդիրներին:

բ/Գետակի ________________ երաժշտության էր նման:______________ գետակի ձայնը երաժշտության էր նման:

գ/ Առվակի _____________ լրացրեց բնության հրաշքը:

_______________ առվակը լրացրեց բնության հրաշքը:

դ/ Գետի ________________ սթափեցրեց նրան:

_________________ գետը սթափեցրեց նրան:

ե/ Ջրվեժի _____________________ խլացրել էր բոլոր ձայները:

________________ ջրվեժը խլացրել էր բոլոր ձայները:

40. *Կապույտ, կույր, բույր, համբույր, աշխույժ, զգույշ, թույլ, գույն, թույն, ընկույզ, զրույց, հյուր* բառերին ածանցներ ավելացնելով՝ կազմի՛ր նոր բառեր:

41. «10-րոպեանոց շարադրանք»-ի մեթոդը կիրառելով՝ նկարագրի՛ր ձեր առավոտյան թեյի սեղանը:

42. *Անգլիա, հեքիաթ, բամիա, օրիորդ, քիմիա, մաթեմատիկա, Ֆրանսիա* բառերին ավելացրո՛ւ *-ային, -ական* ածանցները և գործածի՛ր նախադասություններում:

43. Բաց թողնված տեղերում լրացրո՛ւ *յա, իա* կամ *եա և* դրանք գործածի՛ր շարադրության մեջ՝ «Հայրենի տան մոռացված անկյունում» վերնագրով*:***

Բար....ցակամ, սառուց....լ, առօր....կան, գործուն...., կր....,– խավ....ր, առօր..., բամ....,
կատար....լ, սար.....կ, ման.....կ, հեք....թասաց, որդ....կ, խարտ....շ, դաստ......րակություն,
Անան...., Սուք....ս, Անդր....ս, Եղ...., Եղ....զար, Երեմ...., քրիստոն....:

____

____

____

____

____

____

____

____

44. Ո՞ր շարքի բոլոր բառերում է գրվում՝ *յա,* որում՝ *իա*: Բառաշարքից ընտրի՛ր բառեր և գործածի՛ր գրավոր շարադրանքում:

ա) բար....ցակամ, ման....կ, հնգամ...., կղզ....կ
բ) կր....ա, փաս....ն, օվկ....նոս, խավ....ր
գ)– մատ....ն, դաստ....րակ, հեք....թասաց, բամ....
դ) առօր....կան, Երեմ...., կր...., մատ....ն

____

____

____

____

____

____

____

____

45. Երևակայական ճամփորդությո՛ւն կազմակերպի՛ր Գերմանիայում կամ այլ տարածաշրջանում: Շարադրանքիդ մեջ գործածի՛ր *իա* տառակապակցություն ունեցող բառեր:

46. Արտագրի՛ր և ընդգծի՛ր երկհնչյուններ ունեցող բառերը:

Սևանը թողել, հեռացել է այս ժայռերից: Վաղուց է հեռացել, և ժայռերը հիմա մի տեսակ օտար են թվում ջրերից ազատված ավազե հարթության վրա: Ժայռերից մեկի ողորկ մակերեսին ուրարտական շրջանի սեպագրեր են. «Ռուսա Առաջին արքան չորս աշխարհ ծովի այս կողմից, տասնինը աշխարհ ծովի այն կողմից գրավեց ու միացրեց իր տերությանը և ի նշան դրա՝ կառուցեց Թեյշեբա աստծու այս տաճարը»: Տաճարը, հասկանալի է, չկա, իսկ սեպագրերը մաշվել են քամուց, ժամանակից, անձրևներից, ոչ շատ առաջ՝ նաև Սևանի ալիքներից: Տաճարը եղել է բարձունքի վրա՝ շրջապատված պարիսպներով, որոնց հետքերը դեռ մնում են: Ժայռերի տակ ջրերից ազատված հարթությունն աստիճանաբար լցվում է նոր շինություններով: Կապույտ գույնի երկարուկ մի ավտոբուս մեկնվել է ավազներին և բավական խղճալի տեսք ունի, անիվները հանած են. նման է ձիու, որի չորս ոտքն էլ կտրված է: Նախկին ավտոբուսը հիմա շինարարների խորտկարանն է, և հավանորեն նրանցից մեկն էլ կարմիր յուղաներկով գրել է ավտոբուսի ճակատին. «Սրճարան Ուրարտու»: Ես նայում եմ Ռուսա Առաջինի սեպագրերին, հետո՝ ավտոբուսին և տխուր ժպտում ժամանակների այս կոկտեյլի վրա. Նույն քառակուսի կիլոմետրի վրա կայացել է տարբեր դարաշրջանների երկու պարծենկոտի հանդիպումը. մեկը՝ արքա, մյուսը հավանորեն վարորդ, միայն թե, ափսո՜ս, որ ավտոբուսը երկար մեկնված չի մնա այս ավազներին, անիվներ կդնեն, կտանեն մի ուրիշ տեղ, որտեղ պետք լինի:

Ըստ Վարդգես Պետրոսյանի

47. Արտագրի՛ր՝ կետերի փոխարեն ըստ անհրաժեշտության գրելով *յո, իո* կամ *եո:*

Միլ….ն, ամբ….ն, ամ….բա, ակորդ….ն, ավիաց….ն, արդ….ք, տրիլ….ն, աքս….մ, Բյուզանդ…ն, բրաբ….ն, սենսաց….ն, պանթ….ն, էքսկուրս….ն, թ….րեմ, ինդուկց….ն, լեգ….ն, կոալից….ն, մարմար….ն, միլ….նավոր, մուլտիպլիկաց….ն, շամպին….ն, չեմպ….ն, պանս….նատ, ռադ….ցանց, քամել….ն, օր….րդ:

48. Արտագրի՛ր՝ կետերի փոխարեն ըստ անհրաժեշտության գրելով *յա, իա* կամ *եա*:

Անց….լ, հեթ….թ, ալելու…., եղ….մ, Ամալ…, Անանա…, Արաքս…., Մար…, Բեն….մին, Բուն….թյան, դաստ….րակ. Եղ…, Երեմ…., Եղ…զարյան, էքսկուրս…., լ….րդ, խավ….ր, Կիլիկ…, Մար….մ, Ազար…, միլ….րդ, միմ….նց, մում…:

Սիս….ն, Սերբ…, վ…րկ….ն, փաս….ն, օվկ….նոս, Օֆել…Սոֆ…:

49. Արտագրի՛ր՝ կետերի փոխարեն ըստ անհրաժեշտության գրելով *ու, ույ* կամ *յու*:

Ձգ....շ, ալ....ր, աշխ....ժ, զգ....շանալ, ընկ....զ, թ....ն, թ....նավորել, համբ....ր, համբ....րել, հար....ր, հ....ր, հնչ....ն («գոյակ.), հնչ....ն (ածակ.), ճ....թ, ճ....ն, աղբ....ր, ողկ....զ, աղ....սակ, առ....ծ, ատամնաբ....ժ, արդ....նք, արծաթահնչուն, ար....ն, բ....լ, գ....ժ, գ....ժել, դաշ....ն, դաշ...նա–հարել, ս....նակ, երև....թ, ճ....լարան, մակաբ....ծ, մեղմահնչ....ն, մ....ս, մշակ....թ, մշակ....թային, ողջ....ն, ողջ....նել, պա....սակ, փ....թաջան, երև....թական:

50. Արտագրի՛ր՝ կետերի փոխարեն ըստ անհրաժեշտության գրելով *յ*:

Է....ական, է....ություն, թե....ել, թի....ակ, Իսրա....ել, մի....ակ, լի....ություն, խնա....ել, կակա....ո, Ռաֆա....ել, ուխտադրու....ժ, կո....ալիցիա, հա....ելազարդ, հի....անալ, մի....այն, Սերգե...., ռա....ունդ, վա....ել, վա....ելել, տի....եզերք, Ուկրա....ինա,մի....անալ. մի....ասին, արխա....իկ, հա....ելի, բա....ոբաբ, գա....իսոն, է....ակ, կա....ուչուկ, Միքա....ել, Նա....իրի, նա....ել, պո....եմ, պո....ետ, ծի....արշավ, տրամվա...:

51. Որոշի՛ր, թե որ բառերում է բաց թողնված երկհնչյուն, իսկ որ բառերում՝ մեկ հնչյուն՝ լրացնելով:

Դ….զն-ինչ, ատամնաբ….ժ, ուխտադր….ժ, Օֆել…, ան….շ, զգ….շ, ար….ն, արդ….ք, թռչ….ն, սր….նք, Ռաֆա….լ, դեղոր….ք, անագոր….ն, Ն….իրի, գա….սոն, դաշ….նահարել, բ….ժարան, երև….թական, Միքա….լ, հեբ….թ, մշակ…թային, փ….թաջանորեն . ալելու.., Եպրաքս…., Եղ…:

____

____

____

____

____

____

ԲԱՂԱՁԱՆՆԵՐԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

52. Համեմատի՛ր բաղաձաննների տեսակներն միմյանց հետ, գտի՛ր օրինաչափությունններն ու տարբերությունները՝ ներկայացնելով քո նախընտրած կամ ստեղծած գծակարգով:

Ձայնեղ բաղաձայններ	՝ բ, գ, դ, ձ, ջ, վ, ղ, զ, ժ:
Ձայնորդ բաղաձայներ	լ, մ, ն, ր, ռ, յ:
Խուլ բաղաձայններ	պ, կ, տ, ծ, ճ, փ, ք, թ, ց, չ, ֆ, խ, ս, շ, հ.
Պարզ խուլեր	՝ պ, կ, տ, ծ, ճ, ֆ, խ, ս, շ, հ:
Շնչեղ խուլեր	փ, ք, թ, ց, չ

Տե՛ս և հիշի՛ր

Եռաշարք բաղաձայններ

Բ-պ-փ

գ-կ-ք

դ-տ-թ

ձ-ծ-ց

ջ-ճ-չ

53. Բաց թողնված տեղերում համապատասխանաբար լրացրո՛ւ *բ, պ* կամ *փ* և ընդգծած բառե՛րը գործածիր «Զոհված մարտիկի հուշարձանի մոտ» վերնագրով շարադրության մեջ:

Հղ…..անալ, ար…ենալ, որ….ևայրի, Քերո…., թ….րտալ, Գա….րիել, հա….շտա…, որ…., նուր…., եր…ևիցե, ս….րթնել, ս….րդել, դար…., եղ…այր, խա….ել, խարխա….ել, դար….ին, շամ….ուր, եր…., ի….րև, Հակո…., համ….երել, ջրար….ի, համ….ույր, փր….ուր, հա….ճեպ, շա….աթ, որ…., Սերո…., ա….շել, սուր…., սր….ել, աղ….անոց, ցայտաղ….յուր, եղ….այր, ող…., ար….ի:

54. Բաց թողնված մասերում համապատասխանաբար լրացրո՛ւ *գ, կ* կամ *ք:*
Որոշ բառեր գործածի՛ր նկարագրական շարադրանքում (գրավոր):

Ա……ապի, ան….ամ, ավա…., կողպե…., կար…., հա….նել, հան….ափոր, գո…., եր…., զու….ել, թա….ավոր, վարա….ել, վար……, թար….մանել, կարա…., հո….նել, հո….ի, հո….նակի, Օ….սեն, ձա…., ձի…., տարեր…., ճի…., արտասու…., փա….ցնել, ճրա…., մարա…., մար….արե, մար….արիտ, փեղ…., տրտմաշու…., փող…., նորո….ել, շո…., ո….ի, բազրի….,պատարա…., պար….և, սու…., թա….ցնել, ուրա…., օ….նել, վարուցան…., քսու…., օ….ուտ:

55. Բաց թողնված տեղերում համապատասխանաբար լրացրո՛ւ *դ, փ* կամ *թ:* Մի քանի բա՛ռ գործածիր նախադասությունների մեջ:

Ըն….արմանալ, ժողովուր…., վար…., վր….ովել, խր….վիլակ, ըն….ամենը, ար….ար, ար….են, ար….յունք, թփու…., կար….., ար….ուկ, բար…., բեր…., հար…., բուր…., խն….իր, խոր….ուբոր…., թուղ…., կար….ալ, դա….ար, դր….ել, եր….իկ, եր….ում, զար…., ղքա….., լաջվար…., զվար…., լեր….անալ, լյար…., կեն….անի, հաղոր….ել, պա….գարակ, մար…., նյար…., ս….ափվել, եր…..ներագ, Նվար…., որ…. (ճիճու), որ…. (խաղողի վազ), որ….ի, վար…., Վար….ան, վար….ապետ, շքեր…., Վար….գես, օ…., օրհոր…., գնոր…., ար….յոք, ըն….հակառակը, փար….ամ, ըն….հանուր, ըն….ունակ, ըն….ունել:

56. Բաց թողնված տեղերում համապատասխանաբար լրացրո՛ւ *ձ, ծ* կամ *ց*: Ընգծված բառերով կազմի՛ր դատողական բնույթի շարադրություն:

Ար….ան, փոր….անք, <u>ար….ակուրդ</u>, վար…., ուր…., <u>փոր….,</u> ասացվա….ք, ընդար….ակ, <u>ատաղ….ագործ</u>, <u>դեր….ակ,</u> դեր….ան, խուր…., <u>գլուխկոն….ի</u>, <u>համար….ակ</u>, բար…., բար….ել, թխվա….ք, բար….ր, խ….կել, առան….ք, դաղ…., դար…., <u>կ….կտուր,</u> դաղ…, դեղ…., <u>դեղ….անիկ</u>, <u>հանդիպակա….,</u> լոր…., ձվա….եղ, որ…., <u>հանդեր….</u>, <u>հինավուր….,</u> լպր….ուն, հար….ակվել, համբար….ել, փոր….անոթ, փայ….աղ, որ…., որ….կալ, օ…., <u>օ….իր,</u> վար…., <u>Համբար….ումյան</u>, ար…ակ, <u>վար….կան</u>, ար….նապատ:

57. Բաց թողնված մասերում համապատասխանաբար լրացրո՛ւ *ջ, ճ* կամ *չ* և գրի՛ր ընդգծված բառերի հոմանիշները:

Ար...որս, առ….և, առէ….., աղ….նակ, ամբող…., թարթի…., ծխամոր…., առա…., ար…..ի….., ա….պարար, ար….առ, գո….ի, խո….կոր, առա….ին, կո….կել, առա….նորդ, ար…., գի….ել, թռ….ել, թր….ել, բաղար…., ի….նել, կարկա….ել, մին….և, մե…., մի….և, մե….ք, մահի…., ող….ամիտ, ուտի…., ող….ույն, մահ….ակալ, առող…., ո….իլ, կա….աղակ, վեր….աբան, կար….միտ, սր….եփ, խառնի….աղան….., որ…ակ:

Տե՛ս և հիշի՛ր

Երկշարք բաղաձայններ

Ղ-խ
ր-ռ
մ-ն
զ-ս
ժ-շ

58. Բաց թողնված տեղերում համապատասխանաբար լրացրո՛ւ *ղ* կամ *խ* և կազմի՛ր ընդգծված բառերի հականշային շարքերը:

Ա….բյուր, ա….ջիկ, ու….տ (սապատավոր կենդանի), խրո….տ, ա….տ (կեղտ), ա….տ (հիվանդություն), հա….ճապակի, ա….քատ, բո….կ, տա….տկալի, հ….կել, ճե….ք, կ….տար, գա….թ, դա….ձ, կմա….ք, դե….ձ, դե….ձանիկ, ե….բայր, զե….չ, թու….թ, կե….տ, սանդու….ք, ծ….նելույզ, փա….չել, սե….մել, կո….պեք, կո….ք, հա….թել, մե….ք, մ….կտալ, շա….կապ, շ….թա, թու….պ, ո….բ, ո….ջ, ո….կույզ, ցողաթաթա…., պ….տոր, ու….տ (երդում, դաշինք), փե….կ, ծ….նի, փո….ք, քա….ցր:

59. Բաց թողնված տեղերում համապատասխանաբար լրացրո՛ւ *ր* կամ *ռ*: Բառերը գործածելով՝ գրի՛ր շարադրություն՝ «Մի պայծառ օր տատիս տանը» վերնագրով:

Կենսաթ….թիռ, վա….վռուն, փ….փռալ, փ….փրել, փո….փրել, ք….քրել, ախո….ժակ, բա….բառ, խ….խռալ, գանգու…., թ….թուր, կա….կառել, երկնակա….կառ, սա….սուռ, ճանկ….ել, դ….դռալ, կ….ճիկ, ա….ժանի, ճ….ճռալ, ա….համարհել, գ….գիռ, խ….ճիթ, կ….ծել, խոշո…., խոժո…., թ….վռալ, խ….թխ….թալ, ծ….մռել, թ….վ….ալ, թ….թի…., պայծա….:

60. Գրի՛ր տրված բառերի այնպիսի հոմանիշները, որոնք *ր* կամ *ռ* ունեն.

ա/ –անվանի / հայտնի, ծիծաղել, կարդալ, արգավանդ,
բ/ գունատվել, քամահրել, հավք, հենվել

61. Գրի՛ր տրված բառերի այնպիսի հականիշները, որոնք *ր* կամ *ռ* ունեն.

ա/ փափուկ,հեռատես, ավերել, հաշտվել, կիսատ
բ/ հանգցնել, ներքին, մեղավոր, արդեն, համեստ

62. Բաց թողնված տեղերում համապատասխանաբար լրացրո՛ւ *մ* կամ *ն* և դրանցից մի քանիսը գործածի՛ր նախադասությունների մեջ:

Ա….բատ, ա….բաստանել, թ….բլիկ, հա….բավ, ա….բավ, բա…բակ, գա….փռ, դա….բարան, ա….ֆիթատրոն, ա…պ, ը….պանակ, ա….բար, ա….բարիշտ, շա….փուր, զա….բյուղ, ա….բարտավան, ա….բիոն, ա….բոխ, ա….բողջ, ա….պամած, Փա….բուկ, ա….փոփ, բա….բակ, բա….բուկ, թ….բուկ, ը….բոստ, ը….բռնել, ճա….բար, ա….բասիր, չե….պիոն, սի….ֆոնիաճա….փորդ, ճա….ապարհ,ս….բակ, ա…պ, սուսա….բար, փա….փուշտ, ա….բարձիչ, ա….բարտակ, շի….պանզե, փա….փուշտ, ա….բիոն:

63. Բաց թողնված մասերում համապատասխանաբար լրացրո՛ւ *ժ* կամ *շ* և այդ բառերը գործածելով՝ գրի՛ր «Փառանձեմ թագուհին» վերնագրով շարադրություն:

Ա…ուն, պառա…., պատ….գամբ, օ….տել, դր….ել, գույ…., դ….խեմ, դ….խո, երա….տահավ, խո….ոռ, խո….որ, հու….կու, նա….իշտ:

64. Բաց թողնված տեղերում համապատասխանաբար լրացրո՛ւ *զ* կամ *ս* և այդ բառերը գործածելով՝ գրի՛ր «Հիվանդանոցում» վերնագրով ակնարկ:

Ավտոբու….,արևակե…, էք…կուրսիա, գիպ…., բ….կտել, վա….քուղի, նարc '
ինչպի…ի, գույն…գույն, հիպնո…., որպե…., իշիա…., հետ…հետո, տոթակե…,Վարդգե…,
Մանա…կերտ:

65. Քանի՞ բառ է սխալ գրված:

Վարդգես, հիպնոսացնել, բազկերակ, Մանազկերտ, տրոլեյբուզ, բզկտել, մսխել, մազ, մասնատված, մարզկենտրոն, պարտիզպան, մարսողություն:

ա/ մեկ գ/ երեք

բ/ երկու դ/ ոչ մի

66. Լրացրո՛ւ տառերը և շարքերի բառե՛րը դասավորիր այբբենական կարգով:

ա/ ա...պագոռգոռ, ա....բասիր, ա....բիծ, ա....բաստանել, ա....պաճույճ, ա...բիոն,

բ/ բա....բակ, բա...բեր, ա....բարտավան, ա....փորձ, ա....պրոպաբեր, ա....պատճառ,

գ/ ա....բարիշտ, ինքնա....փոփ, գ....բեթարդ, ը...պանակ, բա....բասանք,

թ....կահարել, հա....պատրաստից,

դ) ջրա....բար, Սա....վել, Մա....վել, ճա...պրուկ, սի...ֆոնիկա...., փույթ:

67. Գրի՛ր տրված բառերի այնպիսի հոմանիշներ, որոնք *ն* կամ *մ* ունեն:

Մաքուր, խմել, գոռոզ, մեղադրել, ի մի բերել, շտեմարան, ասեկոսե:

68. Գրի՛ր նկարագրական բնույթի շարադրանք այս կտավում պատկերվածի շուրջ:

Ընտրի՛ր այնպիսի բառերը, որոնցում բաղաձայնների գրության և արտասանության

Նկ.՝ Հ. Կոջոյան, «Գառնի գյուղում»

69. ա) Որտեղ անհրաժեշտ է, լրացրո՛ւ *հ* տառը:

բ) Բառե՛րը վերադասավորիր ուղղագրական միևնույն կանոնի համաձայն (9 բառից բաղկացած 2 շարք է ստացվում):

ա/հեղ....եղատ, անշնոր....քճանապար....ային, ապաշխար....անքընդ....անուր, ընդ....արձակ

բ/ հեղ....եղուկ, աշխար....ակալ, նշխար...., ապաշխար....ել, հայթ....այթել, աշխար....աբար.

գ/խոր....րդատու, խոնար....աբար, խոր....ին, օր....նանք, ընդ....ամենը, արհավիր....ք

____

____

____

____

____

____

____

70. Գրի՛ր տրված բառերի այնպիսի հոմանիշներ, որոնք առնչվում են *հ*-ի ուղղագրությանը:

ա/ ուղի, զղջալ, անդադար, համեստ, մտածել
բ/ անտաղանդ, աներեր, անմիտ/անիմաստ, քամահրել, ննջել

____

____

____

____

____

71. Կարդա՛ տեքստը և համեմատի՛ր քո իմացածի հետ, լրացրո՛ւ աղյուսակում:

Հայերենում կան բառեր, որոնց այս կամ այն բաղաձայնը կրկնատառ է գրվում, ինչպես՝ –*ֆշշոց, բերրի, անդորր, դդում, փփիփ, օրրան, փոննա*:

Կրկնակ բաղաձայն ունեցող բառերը տարբեր խմբերի են բաժանվում.

- Բնաձայնական բառեր, ինչպես՝*դռռալ, բզզալ, ֆշշալ, սվվոց*.
- արմատի կազմում կրկնակ բաղաձայն ունեցող ոչ բնաձայնական բառեր, ինչպես՝ *փարր, անդորր, բերրի, մրրիկ, ծծումբ, շշուկ, ինն* (կամ *ինը*).
- նույն հնչյունով վերջացող և սկսվող բաղադրիչներով կազմված բառեր, ինչպես՝ *այբբենական, երկկենցաղ, երրորդ, չորրորդ, քիմմաքրում.*
- հնչյունափոխված բառեր, ինչպես՝ *ուղղախոսություն* (ուղիղ), *ծննդկան* (ծնունդ), *հովվերգություն* (հովիվ), *օրրան* (օրոր).
- այլ լեզուներից փոխառյալ բառեր և անուններ, ինչպես՝ *աբբա, փոննա, ֆինն, Ժաննա, Էմմա*:

Կրկնակ *ն* է գոյանում *ն* վերջնահնչյուն ունեցող բազմավանկ բառերի հոգնակին կազմելիս, ինչպես՝*ավազաններ, թռչուններ, մառաններ*:

Հայերենին կրկնակ բաղաձայնները բնորոշ չեն, ուստի փոխառյալ բազմաթիվ բառերում օտար լեզուների կրկնակ բաղաձայնների դիմաց հայերենում մեկ բաղաձայն է գրվում: Օրինակ՝*կոմունիստ, ակորդ, ապարատ, դոլար*:

Պետք է չշփոթել *փարր* արմատով կազմված *փարրալուծել* «ամբողջովին բաժանել բաղկացուցիչ մասերի՝ գիտական հետազոտության նպատակով» և *փար* նախածանցով կազմված *փարորոշել* «տարբերել, զանազանել» բառի գրությունը:

Ես սա գիտեի:	Ես սա նոր սովորեցի:

72. Գրի՛ր երեքական բառ *րր, ռռ, նն, զզ, շշ, վվ* կրկնակ բաղաձայններով:

____

____

____

____

____

____

73. ա) Լրացրո՛ւ անհրաժեշտ տառերը:

1. հո....անդական, ու....արկել, ըն....իմադիր, տա....ական, տա.....որոշել, մ....կահույզ, ու....աթիռ, դո....ար, ու....եգրություն.

բ) Բառե՛րը վերադասավորիր ըստ ուղղագրական միևնույն հատկանիշի (9 բառից բաղկացած 2 շարք է ստացվում).

2. գործու....ել, տա.....երք, տանջա....ուկ, բնօ....ան, ծաղկափ....իթ, անդո....ավետ, տասներեքե....որդ, եր...ենցաղ, հե....ենիստական:

____

____

____

____

74. Գրի՛ր տրված բառերի հոմանիշները, որոնք կրկնակ բաղաձայններ ունեն:

ա) ծաղկել, բարգավաճել ______________________

բ) խաղաղ, հանգիստ________________________

գ) հայրենիք, ծննդավայր______________________

75. Արտագրի՛ր՝ լրացնելով բաց թողնված տառերը:

ա/ Թիթեղածած.... միհար....անի շինությունը՝ գետնա....որ ներ....նահարկով ու– ցան....ապատված– հողամասով,– մեր– թաղի– վեր....ին– բեկորներից– է,– որ– քառասունի....ը տարի առաջ կառուցել էր Պարսկաստանից հայրենիք վերադար–...ած վարսավիր Հակո....ը:

Հիշողությունների գիր....ն են գնացել հին թաղը՝ իր ոլորածի.... փողոցներով, կես....րվա– տա....ով ու իրիկնամու....ի փոշով, խե...ճ տներն ու քողտի....ները, վարսավիր Հակո....ը, որի բամ.... ձայնը հիմա էլ արձագան....ում է մեր ականջներում, պահապան գամ....ոը՝ իր սարսա....ազդու հա....ոցով:

Անշու.... վարսավիրանոցը գտնվում էր տնից ոչ հեռու: Որ....ին՝ Սե....րակը, օ....նում էր հորն ու միաժամանակ սովորում նրա արհեստը: Ամեն ան....ամ, եր.... թաղի– անկար.... երեխաները քարեր էին նետում մու.... կարմիր– տանի....ին, Հակո....ը, անա.... զայրույթից կարմրատակած, դուրս էր վազում տաղավարից ու անե...քի –տարա... տեղում –անկար....ների գլխին:

բ/ Նկարագրի՛ր ձեր փողոցը, թաղը:

76. ա/ Լրացրո՛ւ բաց թողնված տառերը:

բ/ Յուրաքանչյուր շարքում գտի՛ր և ընդգծի՛ր ուղղագրության կանոններին չհամապատասխանող «ավելորդ» մեկ կամ երկու բառ:

ա) թ....վ....ալ, թ....թ....ալ, բա....բա...., գո....գո....ոց, մ....մ....ռ, դյուրագ....գի....,

ժ) –ո....կույզ, մ....կտալ, փե....կ, շա....կապ, կ....տար, պ....տոր,

բ) –հա....ճապակի, պ....րանք, ա....պարար, բա....կոն, պ....նանք, վա....կատուն,

գ) դեղ....ան, աղ....ան, դեղ....անիկ, փոր...աշրջան, հինավուր..., բար....իթողի,

դ) –բացօ....յա, գիր...., եր....վյալ, կր....ական, մեխմա...., կռ....նել, ճ....քավոր,

ե) –մ....կահողմ, տա....որոշել, տա....ական, տանջա....ուկ, փ....ուն, մանրազ...ին,

զ) ս....րթնել, սթա....վել, ս....րդել, հա....շտակել, ա....շահար, եր....ներանգ,

է) –երկուստե...., դիցու...., քողտի...., արտասու...., աղորի...., մանրու....,

ը)– աշխ....ժ, քնք....շ, համբ....ր, ճկ....թ, բազմաթ.....ր, զգ....շ, մշակ....թային,

թ) ա....բարտավան, ա....բարիշտ, ա....բասիր, ա....պագողգոռ, ա....փոփ:

77. Տրված նախադասությո՛ւնը ենթարկիր հնչյունաբանական վերլուծության:

Բերդի գլխին նստած ամպը վարագույրի պես մեկ ետ էր քաշվում, երևում էին պարիսպները, մեկ ծածկում էր կատարը:

Ձայնավոր	Ձայնեղ	Պարզ խուլ	Շնչեղ խուլ

78. Կարդա՛ և ներկայացրո՛ւ ձայնեղ և խուլ բաղաձայնների նմանությունների և տարբերությունների մասին, համեմատի՛ր արևմտահայերենի բաղաձայնական համակարգի հետ: Հղում՝ ttps://vayotsdzoritem.wordpress.com/2015/04/11/:

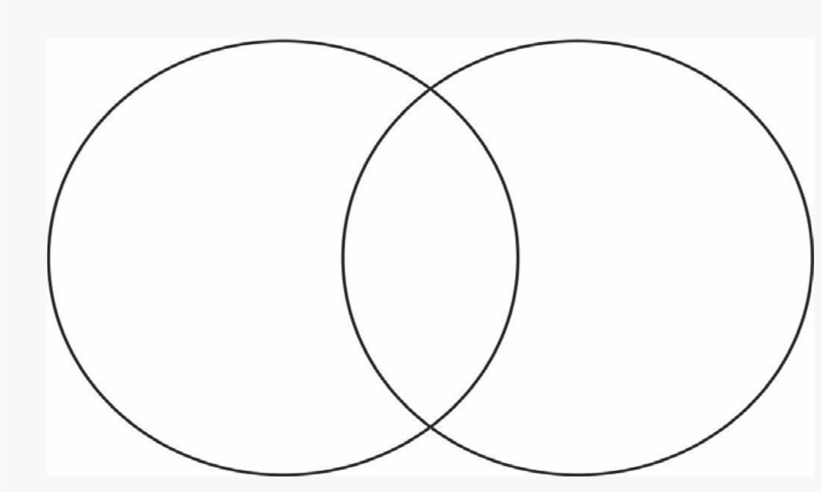

79. ***Կազմի՛ր*** **բաղաձայն հնչյունների եռաշարք, երկշարք և միաշարք աղյուսակը և** ***ներկայացրո՛ւ*** **դրանց տարբերությունները:**

80. Տեքստի՛ց գտիր ձայնորդ և ձայնեղ բաղաձայնները և դասդասի՛ր երկսյուն աղյուսակում:

Հեռվում՝ ճանապարհի երևացող հատվածում, փոշի բարձրացավ. ձիավորներ էին՝ փայլփլուն զենքերով, զարդարուն սաղավարտներով: Առաջին ձիավորի ձեռքին փողփողում էր հայոց դրոշը՝ վառվռուն գույներով, ինչպես ինքը՝ հեծյալը: Մարդկանց անհամբեր աչքերը սրարշավ վարգող խմբի մեջ փնտրում էին մեկին, և ամենքը նայում էին այնպիսի երկյուղածությամբ ու անքթիթ հայացքով, որ թվում էր՝ հայտնվելու է Աստծու Որդին, որին դարերով փնտրելով երկնքում՝ այժմ գտել էին երկրի վրա:

Եկողը գեղեցիկ տղամարդ էր՝ բարձրահասակ, պարթև: Սևաթույր ու խռիվ մազերը ըմբոստ անհնազանդությամբ թափվել էին լայն ուսերին: Աչքերում գերբնական կայծեր էին

շողում, որ մեղմանում էին բարի ժպիտով և կարոտակեզ հայացքով՝ ուղղված դիմավորող բազմությանը:

Այդ հայկազունը Մեսրոպ Մաշտոցն էր:

Աղբյուր՝ Րաֆֆու «Սամվել» վեպը

Ձայնեղ բաղաձայններ	Ձայնորդ բաղաձայններ

81. ***Կազմի՛ր*** **տեքստ ուղղագրական դժվարություն ունեցող բառերով:**

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

82. Յուրաքանչյուր տողում գտի՛ր այն բառը, որի արտասանությունն ու գրությունը տարբեր են:

1. անդունդ, թունդ, նյարդ, ճարմանդ
2. ինքնուս. դաղձ, հունձ, ազատամիտ
3. կախարդ, թակարդ, գագաթ, սյունազարդ
4. ծանծաղ, մանգաղ, մայրուղի, օդամուղ
5. հաղարջ, նարինջ, թուրինջ, ընդառաջ
6. արծաթահյուս, նրբահյուս, ծաղկահյուս, նախշահյուս

7. դասացուցակ, ապրանքացուցակ, հարցացուցակ, կարգացուցակ
8. դիմապւսկի, հախճապակի, սրբապատկեր, սարահարթ
9. լուսաբաց, ծառասունկ, զանգակածաղիկ, արդյունարար
10.ծաղկաստան, Հայաստան, վարդաստան, բուրաստան

83. Գրի՛ր հինգ պարզ ընդարձակ նախադասություն, որոնցում բաղաձայնի գրության և արտասանության տարբերություն ունեցող ոչ մի բառ չլինի:

____

____

____

____

____

____

____

____

____

84. Արտագրի՛ր՝ ըստ անհրաժեշտության լրացնելով *o, ո, է, ե, ը* տառերը:

Լուս....նկա երեկո է: Զեփյուռը օր....ր է ասում մեղմ....րեն խ....շշացող ծառերին: Լուսնի արծաթազ....ծ շողերի ներբո փռված է Սևանա լիճը, և մերթ....նդմերթ լսվում է խայտացող կոհակների ախորժալուր ճողփյունը: Երևում են Սևանի...կի լույսերը, որոնք հեռվից թրթռուն են թվում: Մեղմ....ր....ր բամուց սոսափող ծառի ներբո՝ գույն....զգույն ներկված նստարանին, նստած են երկու նախկին դաս....նկերներ' ...ականը և Վարդգ...սը: Նրանց արծակուրդները համ....նկել են, և նրանք, թողած հանապազ....րյա գործերը, եկել են հանգստյան տուն'փոթր-ինչ վայելե–լու հյուր....նկալ բնության հրաշալիքները: Վարդգ....սը հն....աբան է, իսկ ...ականը' գյուղատնտ...ա: Նրա աճեցրած բարձր....րակ խաղողի տե–սակները հայտնի են ամբողջ երկրում: Երկու ....նկերները մի ակ....նթարթ կտրվել են առօր....ական հոգսերից և ան....ացած դիտում են ակ....նա- պարար տեսարանը' կոր,...նթարդ լեռների ուրվագծերը, լուսինը մերթընդ–մերթ շղարշող ամպերը, արծաթափայլ լիճը: Քամու մի վայրկ....Նական սառը հպում սթափեցնում է նրանց, և վեր....սկսվում է ընդհատված զրույցը:

Արփաշես Սարգսյան

85. Լրացրո՛ւ բաց թողնված տառերը և կետադրի՛ր: Դո՛ւրս գրիր առարկա ցույց տվող բառերը:

Մոտկորը բնական թանգարան է՝ տարածված բաց երկնքի տակ: Նրա կենդանական աշխարհը կարկաչ…ն ա…բյուրները գրավում են քաղաքի ժխորով լցված փողոցների մրից ու փոշուց փա…չող մարդկանց: Մոտկորում կան հինավուր… հուշարձաններ գմբեթար… վանքեր ու գողտրիկ մատուռներ: Ավերակ վանքի մուտքի մոտ գեղեցիկ զար…անախշերով մի խաչքար կա կողքին մի որ…աքար մաշված գրերով: Մամ…կալած քարի վրա փոշու հաստ շերտի տակ դժվարությամբ կարդում ենք հնօրյա մակագրությունը փորագրված տասներորդ դարում: Տարիներ առաջ էր որ խա…տվեց անտառի անդորրը: Երկու հարյուր վա…սուներեք հեկտարի վրա սկսեցին նոր ծառեր տնկել:

---

86. Տեքստից դո՛ւրս գրիր գոյականները, որոշել դրանց տեսակը, թիվը, հոլովումը, հոլովը, առումը:

Աշխարհահռչակ նվաճողը՝ արյունռուշտ Լենկթեմուրը, բազմաբյուր հրոսակներով ներխուժել էր մեր հայրենիքը՝ Հայաստանի գավառները՝ ճգնելով տիրանալ Զանգեզուրի՝ յուրօրինակ դեմք ու դիմագիծ ունեցող լեռնաշխարհին: Նրա հարձակումները վաղօրոք իմանալու նպատակով Սյունյաց մեծատունները ծուլեցին վիթխարի մի զանգ՝ կախելով լեռան՝ երկրաշարժերից գոյացած քարակոփ բարձունքներից: Ամբարտավան, դժխեմ ոսոխի հարձակման ժամանակ շարժում էին զանգի պողպատե լեզվակը, և նրա ղողանջյունը սփռվում էր հայոց աշխարհում: Լեռներից հապշտապ իջնում էին հայոց կտրիճները, և ի դերև էին ելնում թշնամու հույսերը՝ խարդախ ու նենգամիտ:

---

87. Անհրաժեշտ տեղերում գրի՛ր մեծատառով և դո՛ւրս գրիր բարդ ևածանցավոր գոյականները:

Բուրգերից ու պարիսպներից վեր՝ մի կանաչազարդ բարձրավանդակի վրա՝ ծորի պռնկին, թառել էր անիի մեծատուններից մեկի՝ տիգրան հոնենցի՝ արվեստի հրաշալիքներով հայտնի եկեղեցին՝ դեպի երկինք ձգվող գմբեթով: Իսկ ներքևում՝ խոր ծորում, ախուրյանը, քերելով ուղղաձիգ ապառաժները, խլամրմունջ առաջ է ընթանում՝ ասես ողբալով քաղաքների թագուհու դժխեմ բախտը:

Քայլում ենք առաջ, և դատարկ քաղաքի խորախորհուրդ ամայության մեջ արձագանքում են մեր ոտնաձայները: Ահա և մայր տաճարը՝ անիի թագն ու պսակը՝ հիմնադրված սմբատ երկրորդ տիեզերակալի կողմից: Հայոց այս թագավորը ամենախրոխտ բագրատունիներից մեկն էր, որն իր տիրակալության տասներեք տարիների ընթացքում ավելի կառուցեց, քան պատերազմեց: Ցավոք, սմբատը չտեսավ իր երազած կառույցը՝ մայր տաճարը, որի շինարարությանը նրա մահից հետո ձեռնամուխ եղավ եղբոր՝ գագիկ շահնշահի կինը՝ կատրանիդե թագուհին՝ սյունյաց թագավոր վասակի դուստրը:

Բարդ	**Ածանցավոր**

88. Բառաշարից դո՛ւրս գրիր գոյականները և մի քանիսով նախադասություննե՛ր կազմիր:

Աշխարհիկ, ռուսական, արհամարհել, Մոցարտ, խորհուրդ, հեղհեղուկ, խորհել, շնորհալի, հայհոյել, Հովհաննես, խորին, նշխար, հայթայթել, օրհնյալ, ապաշխարել, շնորհակալություն, խոնարհ, հելլեն, ընդդիմակաց, տարընթաց, կեղծամ, երկկողմ, ուխտավոր, հովասուն, հովեկ, մրրկածեծ, ակաղձուն, իննամյա, հովվապետ, տանջալլուկ, աշխարհայացք, մանրավաճառ, օրհներգ, մոտեցնել, ակնակապիճ, աստղիկ, հատընտիր, արձակուրդ, ընդհանրապես, կասեցնել, կապտաթույր, ծաղկազարդ, սանրվածք, խոսեցնել, գծիկ, ժամացույց, անթիվ, անհարմար, այսօր, ճերմակ, հարավ, արևելյան, երկու, լինել, մենակ, դատարկ, ուսապարկ, կարմիր, կաթողիկոս, հյուսն, պարեգոտ, ժամադրավայր:

---

89. Դո՛ւրս գրիր այն բառերը, որոնց բոլոր բաղադրիչները գրվում են միասին: Առանձնացրո՛ւ գոյականները:

Արև/առ, ուզած/չուզած, քաղ/ծառայություն, երես/սրբիչ, ի/սպառ, լայն/էկրան, մերձ/ի/մահ, միջին/հայերեն, ոլոր/մոլոր, լուս/աստղ, սուտ/մեռուկ, սև/անուն, ցախ/ավել, ութ/անկյուն, հրամ/կազմ, հարյուր/մեկ, ճեփ/ճերմակ, օր/ավուր, ներ/աշխարհ, ամեն/ինչ, յոթանասուն/մեկ, նեղ/սիրտ, ներ/դիր, հաց/թուխ, ծովից/ծով, ետ/մահու, նախ/քան, ճարտարապետ/շինարար, քաջ/առողջ, հյութ/քամիչ, խուռն/երամ, ութ/ոտնուկ, ունկն/դրել, երկաթ/ուղի, տնե/տուն, յուրաքանչյուր/ոք, ծնող/կոմիտե, կրակ/մարիչ, հետ/գրություն, ճառ/ասաց, սեղան/ընկեր, նախ/օրոք, ծայր/աստիճան, տեր/հայր, փայտ/փորիկ, ց/մահ, լայն/եզր, առ/երես, առաջն/առնել, սուր/անկյուն, երեք/դռնանի:

90. Տեքստից դո՛ւրս գրիր գոյականները և դրանցից կազմի՛ր բարդ և ածանցավոր բառեր:

Երբ փոթորիկ էր լինում և մրրիկ, նա տեսնում էր Լիլիթին իր մոտով շեշտակի անցնելիս, և երբ կայծակն էր ճեղքում երկինքը, Լիլիթի հրեղեն սերն էր այդ, որ ճեղքում էր Ադամի հոգին:

Երբ գոցում էր բիբերը, իր սրտի մեջ տեսնում էր Լիլիթի անհուն գեղեցիկ պատկերը, երբ նայում էր աստղերին, աստղերի մեջ տեսնում էր Լիլիթի աչքերը և անհուն արևի մեջ՝ ամբողջ Լիլիթին…

Եվ երբ ճիգ էր անում Լիլիթին մոռանալու, գրկում էր հավատարիմ Եվային, կրծքին սեղմում և համբուրում. նա այդ ժամանակ Լիլիթին էր սեղմած տեսնում իր կրծքին, Լիլիթին համբուրում, Լիլիթին զգում, միայն Լիլիթին…

Եվ ապրեց Ադամ՝ սպասելով ու տենչալով միշտ Լիլիթին, և մեռավ Ադամ՝ հառաչելով ու երազելով միմիայն Լիլիթին:

91. Արտագրի՛ր և ըստ անհրաժեշտության բոլոր բառե՛րը սկսիր մեծատառերով.

արաբական միացյալ ամիրայություններ, փոքր ասիա, դպրոցական բացատրական բառարան, արևելյան եփրատ, արևմտյան բեռլին, բարձր հայք, գետի ափ, կենտրոնական աֆրիկա, հարավային ամերիկա, աֆղանստանի իսլամական պետություն, եղիշե աբգարի սողոմոնյան, աշոտ երկաթ, արա գեղեցիկ, սահակ պարթև,երևանի բուսաբանական այգի, խոսե ռաուլ կապաբլանկա, ջորջ նոել գորդոն բայրոն, նար-դոս, սայաթ-նով, հայաստանի հանրապետություն, տիգրան մեծ, անանիա շիրակացի, սողոմոն իմաստուն, հայկ նահա-պետ, երկաթգծի կայարանամերձ այգի, հանգստյան գոտի, բելառուսի հանրապետություն, մեծ ասիս, նոր արեշ, օրվա լրահոս, առյուծաձև միհեր, գայլ վահանի ժամանակաշրջան, վախորդ փանոսի սայլը, ներքին թալին, վերին արտաշատ, ձենով օհան, ամերիկայի միացյալ նահանգներ:

92. Տրված բառերով շարադրություն գրի՛ր՝ «Ամառային մի պայծառ օր» վերնագրելով:

Սերգեյ, միջօրե, հայելազարդ, ծով, ափամերձ, կապտաթույր, աշխույժ, շառաչ, վաղնջական, Նաիրի, երկրպագու, լռելյան, միայնակ, վայելչակազմ, բարձրաբերձ, ռոպեական, քմահաճ, քնքուշ, Ադրինե, սանրվածք, հեզանազ, ծաղկազարդ:

93. Արտագրի՛ր՝ ըստ անհրաժեշտության լրացնելով բաց թողնված տառերը:

Փարիզի նշանավոր կոթողներից է երկնամու.... էյֆելյան աշտարակը, որը դարձել է Ֆրանս....այի յուր....րինակ խոր....րդանիշներից մեկը: Այս աշտարակը կառուցվել է Գուստավ էյֆելի նախագծով: Աշխար....ահռչակ էյֆելի նախագծերով կառուցվել են բազմաթիվ շինություններ, որոնցից առավել ուշագրավ է Նյու-Յորքի «Ազատություն» ար....անի մետաղյա կմա....քը:

Աշտարակի կառուցումը կատարվել է ա....շեցուցիչ ճշգրտությամբ, այն տևել է երկու տարի, երկու ամիս, երկու օր: Հրապարակային բացումը կատարվել է հազար ութ հար....ր ութ–սունի... թվականին՝ մայիսի տասնիինգին: Կա–ռուցման ամբող.... ծախսը կազմել է յոթուկես միլ....ոն ֆրանկ, իսկ աշտարակի կշիռը յոթ հա–զար հինգ հար....ր տո....ա է: Այնպես որ կարող ենք ասել, թե աշտարակի ամեն մի կիլոգրամն արժեցել է ընդ....ամենը մեկ ֆրանկ:

Կառույցի բար...րությունը երեք հարյուր մետր է: Իհարկե, ժամանակին նման բար....րությունը ռեկորդային էր. իսկ այս....ր այն չի զարմացնում, բայց աշտարակն իր գրավչության շնոր....իվ մնում է զբ....սաշրջիկների նախ....նտրած վայրը, և տարեկան այդտեղ մի քանի միլ....ոն մարդ է այցելում: Շինարարական տեխնիկայի վեր....լքը ստեղծեց շատ կառույցներ, բայց Էյֆելյան աշտարակի հիմքը հարատևում է իր խոր....րդավոր ձ....ողական ուժով:

Ըստ Կամսար Ավետիսյանի

94. Կազմի՛ր երեքական բառ *-ակ, -ային, -մունք, -եղեն, -բար* ածանցներով: Դրանցից գործածի՛ր նախադասությունների մեջ:

---

95. Դո՛ւրս գրի՛ր ածանցավոր բառերը (բացի բայերից) և առանձնացրո՛ւ ածանցները: Որոշի՛ր, թե ածանցավոր բառերն ինչ խոսքի մասի են պատկանում:

Զանգվի ձորում՝ Կոնդի դեմ դիմաց՝ գետի աջ ափին, հսկա ուղտի պես չոքած բլուրը կոչվում է Ծիծեռնակաբերդ: Այստեղ նպատակային պեղումներ դեռ չեն կատարվել, բայց դեպի խորաձորը նայող մասում մինչև վերջերս էլ երևում էին կիկլոպյան հսկա քարերով կառուցված բերդի պարիսպների մնացորդները: Այստեղ նոր կառույցների շինարարության ժամանակ հայտնաբերվել են խեցեղեն ամաններ, նետի սլաքներ: ենթադրում են, թե ժամանակին Ծիծեռնակաբերդը գոյություն է ունեցել որպես պաշտպանական կառույց, բանի որ ամուր դիրք ունի, իսկ արևելյան մասում Զանգվի խոր ձորն է՝ թեք լանջերով ու

դժվարամատույց: Պատմաբանների կարծիքով Ծիծեռնակաբերդը ամրոց-բնակավայր է եղել և գոյություն է ունեցել երկար տարիներ: Շատ լեգենդներ են կապված այս բլրի հետ:

«Լումա» ամսագրում 1906 թ. բժիշկ Լևոն Տիգրանյանը տպագրել է ժամանակին լսած մի ավանդություն: Բլրի վրա դարեր առաջ մի հզոր բերդ է եղել, որը սիրո դիցուհու՝ Աստղիկի անունով կոչվել է Աստղկաբերդ: Ավանդությունը պատմում է նաև, որ բերդը ունեցել է մի բարձր աշտարակ, որտեղ բույն էին դրել ծիծեռնակները՝ դիցուհու սուրհանդակները: ԵՎ այդ իսկ պատճառով հին անունը մոռացվել է և դարձել Ծիծեռնակաբերդ: Մի ուրիշ ավանդություն վկայում է, որ բերդում շրջապատված Սմբատ իշխանը, երբ տեսնում է, որ թշնամուն այլևս դիմադրել չի կարող, աստծուն խնդրում է ներսում պատսպարված ժողովրդին ծիծեռնակ դարձնել: Աստված կատարում է նրա խնդրանքը: Մարդիկ ծիծեռնակներ են դառնում և ազատվում: Ինքը՝ Սմբատ իշխանը, նստում է իր ձին ու թափով թռչում դեպի հանդիպակաց ափը: Ձիու սմբակը խփվում է մի ժայռակտորի: Մինչև օրս էլ Հրազդանի ձախ ափին փռված այգիներում մնում է այդ ժայռակտորը՝ վրան սմբակի հետքը:

Ըստ Էդուարդ Ավագյանի

96. Յուրաքանչյուր սյունակից ընտրելով մեկական նախածանց և արմատ՝ կազմի՛ր վեց նախածանցավոր բառ:

դժ	աղեղնաձև
տ	լուսամփոփ
արտ(ա)	շրջադարձ
նախ(ա)	բախտախնդիր
ներ	ճաշկերույթ
անդր(ա)	սահմանակից

97. Յուրաքանչյուր սյունակից ընտրելով մեկական արմատ և վերջածանց՝ կազմի՛ր վեց վերջածանցավոր բառ:

քաղաքամայր	որդ
ուղեկից	արան
սիգաճեմ	ոն
հոգեհմա	եղեն
բարեգործ	ային
ոսկեպատ	իչ

98. Գտի՛ր, թե յուրաքանչյուր շարքի որ բառում կա տողասկզբում նշված նախածանցը և ընդծի՛ր:

1. ան- - անազ, անագորույն, անձավ, անմիտ
2. ան- - անկյուն, անգղ, անհաշտ, անձնական
3. ան- - անձրև., անձև., անուն, անուրջ
4. ան- - անջատ, անոթ, անոդ, անօդ
5. ապ- - ապականել, ապակի, ապահով, ապաբախտ
6. ապ- - ապառաժ, ապաստան, ապարանջան, ապերջանիկ
7. ապ- - ապուխտ, ապարդյուն, ապուր, ապստամբ
8. դժ- - դժվար, դժխեմ, դժգոհ, դժոխք
9. տ- - տոմար, տամուկ, տկար, տրտում
10. չ- - չքնաղ, չմուշկ, չամիչ, չկամ

99. Յուրաքանչյուր տողում եղած բառերից ընտրված համապատասխան արմատով և տողասկզբի ածանցով կազմի՛ր մեկական բառ (առանց երկրորդ ածանցի):

1. *-ային* - ազնվացեղ, թաղար, առաջնորդ, աղբյուր
2. *-ակի* - բեռնակիր, ինքնաեռ, խճուղի, մասնաբաժին
3. *-գին* - քաղաքագլուխ, անալի, ջերմաչափ, թանկարժեք
4. *-ուն* - քարաղ, թթվասեր, ինքնաթիռ, շրջայց
5. *-ացի* - չնչին, տեղաբնակ, իրավագետ, վարսավիր
6. *-ակ* - հնակարկատ, հնադար, ջրհորդան, մեղրածոր
7. *-ական* - իրավաբանություն, անգոյություն, խճուղի, տարորոշել
8. *-ություն* - անհոգի, անկայուն, հասուն, լիաբերան
9. *-իչ* - մասուր, ինքնուսույց, մարզպան, գրախանութ
10. *-ուկ* - բամբակե, ճնճղապաշար, անգիր, գոմեշ

100. Գտի՛ր, թե յուրաքանչյոր շարքի որ բառում կա տողասկզբում նշված վերջածանցը:

1. *-յակ* - կղզյակ, որդյակ, պատանյակ, շաբաթօրյակ
2. *-ան* - դաժան, սեղան, շարան, գերան
3. *-գին* - թանկագին, փրկագին, սակագին, ջերմագին
4. *-ուն* - ազգանուն, ծորուն, գարուն, դեղատուն
5. *-գույն* - դարչնագույն, վարդագույն, ոսկեգույն, հնագույն
6. *-ակ* - դանակ, դիտակ, նամակ, հասարակ
7. *-ոն* - մրահոն, կանոն, կիտրոն, ջարդոն
8. *-ուտ* - ճահճուտ, կարկուտ, արծվաճուտ, իրիկնամուտ
9. *-ատ* - գթառատ, գորգապատ, վաստակաշատ, գունատ
10. *-ուկ* - դաշտամուկ, գաղտնածածուկ, շուտասելուկ, սնդուկ

101. Յուրաքանչյուր շարքում գտի՛ր այն բառը, որը կազմված է միայն երկու արմատից:

1. լեռնաշխարհ, առողջարան, մայրաքաղաքային, գրապահարան
2. ազդօրինակ, վիպասան, տանուտեր, տանտեր
3. գազայրիչ, թիկնաթոռ, խճանկար, շաբաթօրյակ
4. միջնաբերդ, խնդրագիրք, ջրհոր, խաչմերուկ
5. սփյուռքահայ, վերավաճառք, լուսամփոփ, ծովեզրյա
6. այլմոլորակային, համազգային, ժամանակացույց, շաքարավազ
7. բերքառատ, փորձանոթ, անհեռատես, ծխածածկույթ
8. նույնանուն, հոմանիշ, հականիշ, համանուն
9. ճարտասան, բազմազգ, ասֆալտապատում, լեռնադահուկորդ
10. երգչախումբ, լուսանկարիչ, ակնթարթ, բյուրեղապակյա

102. Յուրաքանչյուր շարքում գտի՛ր այն բառը, որում հոդակապ չկա:

1. արագավազ, գրասեղան, ծաղկաման, պատվասեր
2. լայնարձակ, ցլամարտ, ձյունապատ, սրտամոտ
3. փոշեհատիկ, տարեդարձ, պարեղանակ, գինետուն

4. հողածին, բեռնատար, սրճաղաց, ինքնաթիռ
5. քչախոս, ելակետ, սալաքար, հորդառատ
6. աշխատավարձ, արձակագիր, մեծարժեք, տպագիր
7. գծագիր, լուսամուտ, գրատախտակ, ազգատյաց
8. վազանց, մշտադալար, Երանգապնակ, սակագին
9. մեծամիտ, եզրագիծ, գովազդ, տնամերձ
10. սրտամոտ, եռակողմ, եսասեր, բազմազգ

103. Գրի՛ր տասը բառ, որոնցում հոդակապը հնչյունափոխված լինի:

____

____

____

____

____

____

104. Յուրաքանչյուր շարքում գտի՛ր այն բառը, որի առաջին արմատը հնչյունափոխփած է:

1. խացաբույս, ջրամբար, խոզապուխտ, գահընկեց
2. լուսամուտ, կարճմիտ, շաքարեղեգ, ծառուղի
3. մայրուղի, հացթյտոսն, հորդաբուխ, խճանկար
4. ժամանց, հարցասեր, ծանրամարտ, ծովախորշ
5. քաղցրանուշ, լողազգեստ, գրատուն, մայրաքաղաք
6. սարահարթ, գունանյութ, երկաթուղի, նկարակալ
7. ծովափ, նավավար, փորձագետ, սրտացավ
8. անցագիր, ծաղկաշղթա, մարդասեր, տերևաթափ
9. հուզառատ, լիառատ, հորդաբուխ, մեծամիտ
10. բոցագույն, մարմնագույն սպիտակագույն, հողագույն

105. Գտի՛ր, թե տրված կրկնավորների որ բաղադրիչն է հնչունափոխված:

Մանր-մունր, բարակ-մարակ, պարապ-սարապ, աման-չաման, սուտ-մուտ, բիչ-միչ, թելիկ-մելիկ, փոքր-մոքր, ավալ-թավալ, ակաս-պակաս:

106. Նախորդ վարժության կրկնավորնե՛րը գործածիր նախադասություններում:

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

107. Առանձին սյունակներով դո՛ւրս գրիր անվանական և բայական հարադրությունները:

Մեքենան կանգ առավ աղբյուր-հուշարձանի մոտ: Ուղևորները իջան մեքենայից՝ փոթր-ինչ շունչ քաշելու և նախաճաշելու: Հուշաքարի վերևում քանդակված էին նետ-աղեղով, զենք-զրահով մարդիկ, իսկ ներքևում մետաղյա փայլուն խողովակն էր, որից ջուրը բչբչոցով լցվում էր քարե թասի մեջ: Քիչ հեռու՝ ծառերի մոտ, երկաթե սեղան-նստարան կար: Ուղևորները բաց արին իրենց ուղեբեռը, հանեցին հաց-պանիր, բանջարեղեն և նստելով ծառերի տակ՝ սկսեցին նախաճաշել ու դիտել շուրջբոլորը: Հեռվում անքիվ-անհամար բլուրներ էին, իսկ ավելի մոտ՝ այգիներ էին ու արտեր, որոնցում ութ-ինը մարդ էր աշխատում: Մոտակա ծառերի վրա կարմրին էին տալիս մրգերը: Շուտով մի բեռնատար կանգնեց արտերի մոտ, և մի մարդ, մեքենայից իջնելով, մոտեցավ աշխատողներին: Աղբյուրի մոտից չէին լսվում նրանց գոռում-գոչյունները, բայց ձեռքերի շարժումներից երևում էր. որ եկողը ցույց է տալիս հեռվում երևացող գյուղը ու ինչ-որ բան բացատրում, իսկ մյուսներն առարկում են: Վերջապես նրանք համաձայնեցին, ու բոլորը միասին բարձրացան բեռնատարի թափքը: Մեքենան ծուխ արձակելով շարժվեց: Աղբյուրի մոտ նախաճաշողներն էլ վեր կացան, հավաքեցին ուտելիքները և վայելելով սառնորակ ջուրը՝ ճանապարհ ընկան:

Ըստ Արփաշես Սարգսյանի

Անվանական հարադրություններ	Բայական հարադրություններ

108. Տեքստից դո՛ւրս գրիր բարդ ևածանցավոր բառերը և դրանցով շարադրա՛նք կազմիր.

Հանդարտահոս այդ գետի արևահայաց ափին վսեմորեն բազմած էր լեռնաշղթան՝ սուրսայր կատարներով: Այն ավելի էր վեհացնում հոգեզմայլ ալպյան մարգագետինների գեղեցկությունը՝ երփներանգ, փարթամ, զմրուխտաշող: Ականակիտ գետը, բարձրաբերձ, երկնահուպ լեռնաշղթան, թավշականաչ մարգագետինները լուռ վկաներն են իմ խենթ մանկության:

Ու հիմա, երբ կրկին կարոտակեզ այցի եմ եկել ոսկեթև մանկությանս նվիրական, սրբասուրբ վայրերին, պղտորված աչքերիս առաջ իմ մանկության սրտահույզ պատկերներն են, որ լռելյայն գալիս են՝ որպես վաղուց անդառնալիորեն փշրված, անէացած քաղցր երազի բեկորներ:

Ածանցավոր բառեր	Բարդ բառեր

109. Լրացրո՛ւ բաց թողած տառերը: Տեքստից դո՛ւրս գրիր բարդ և ածանցավոր բառերը՝ դասդասելով երկսյուն (T-աձև) աղյուսակում:

Հազարաթույր ծաղիկները պճնազար-ել էին բուրաստանները, երազանման թիթեռնե-րի բույլերը ճախրում էին փար-ամ ու զմրու-տաշող կանաչների մեջ՝ անսահման հաճույք պատճառելով դիտողին: Արմավենիները, թզենիները, պչրանքով բոլորել էին ականակի-լճակների շուրջը: Դրանցում ցոլացայտ ձկներ էին խայ-ում: Անուրջների պես հմայելով բուրումնավետ օդում՝ թռչկոտում էին դրա-տային հավքերը, և նրանց հո-եմա երգերի դայլայլները կախարդում էին ունկնդրին: Ծանրասաղար- ծառերից կախված էին պտուղները՝ թուզը, արմավը և սերկևիլը: Թվում էր՝ բնությունը ցանկանում է զարմացնել իր շռայլությամբ: Լեռները լռելյայն կախարդվել էին, մթ-կա ձորերը՝ պապանձվել:

Բարդ բառեր	Ածանցավոր բառեր

110. Կազմի՛ր բարդ բառեր՝ առաջին բաղադրիչ դարձնելով տրված բառերը (նշել հնչյունափոխությունը և այդ բառերով նախադասություններ կազմել).

այգի, ոսկի, որդի, գինի, տարի, ուղի, բարի, փոշի, գարի, մորթի, հոգի, խեցի:

111. Հետևյալ բառակապակցություններով կազմի՛ր բարդ բառեր և ստացված բառե՛րը գործածիր շարադրության մեջ՝ դնելով վերնագիր:

Կաշվով պատված, կյանքով խնդացող, սուր տեսողություն ունեցող, աշխարհով մեկ սփռված, մարդկանցից խուսափող, կծու համ ունեցող, բարիք շնորհող, վայրկյանի սլաք, ինքն իր կամքով, օրհնության երգ, սյուներով զարդարված, հազարավոր երանգներով, հնությունից մաշված, դառն ու աղի, երախտիքը մոռացող, երկնքի մեջ սուզված, վշտից բեկված, մեղք գործող, օրենքը զանց առնող, հրեղեն աչքեր ունեցող:

112. Տրված գոյականների ու բայերի հարադրությա՛մբ կազմիր հարադիր բարդություններ.

ա) գլուխ, միտք, ձեռք, երես, վիզ, խելք, պատի ծեփ, ոտք, քար, քիթ, հանգիստ, սիրտ, քամի, պար, լեզու, հետև, ջուր, բերան, տեղ, հանդես, ուսում, կտուր, խոսք:

բ) դառնալ, անել, տալ, գալ, ծռել, բերել, կախել, կանգնել, կտրել, մաշել, ածել, առնել, ընկնել, թեքել, գցել, ասել, գնալ, ծեծել, ստանալ, կտրել, բացել:

113. Տրված բառազույգերով կազմի՛ր կցական բարդություններ՝ գործածելով կապ, շաղկապ և նախդիր.

այր, ձի	չափ, կշիռ	հարց, փորձ
ել, մուտ	առ, տուր	սար, ձոր
տուն, տեղ	ել, էջ	ինքն, ինքյան
խոչ, ոտ(ք)	օր, բուն	պատ, պատ
տուն, տեր	մերթ, մերթ	տուն, տուն
վար, ցանք	փոխ, փոխ	օր, գիշեր

114. Տրված բառե՛րը ենթարկիր բառակազմական վերլուծության (ըստ աղուսակի).

Անաշխատունակություն, անտարակուսելի, ազգակցական, մատենագիտական, հակագեղագիտական, ներդասակարգային, հակասահմանադրական, հրաձգարան, համաճարակաբանական, դասագրքային, անհեռատեսորեն, անբարեխղճություն, վարչատարածքային, բարձրագնացային, հակակարկտակայան, արյունարբու, անշնորհակալություն, մեծամասնական, գերագնահատելի, անանցաթուղթ, :անհաստատակամություն, հակադաշնակցական, անհամաձայնագիր, համագործակցային, ատամնաբուժություն, միամտաբար, գազանազսպական:

Նախածանց	Արմատ	Հոդակապ	Երկրորդ արմատ	Վերջածանց (ներ)

115. Լրացրո՛ւ բաց թողնված տառերը և կետադրի՛ր: Դո՛ւրս գրիր առարկա ցույց տվող բառերը և դրանցով կազմի՛ր բարդ նախադասություններ:

Մոտկորը բնական թանգարան է՝ տարածված բաց երկնքի տակ: Նրա կենդանական աշխարհը կարկաչ…ն ա…բյուրները գրավում են քաղաքի ժխորով լցված փողոցների մրից ու փոշուց փա…չող մարդկանց: Մոտկորում կան հինավուր… հուշարձաններ գմբեթար… վանքեր ու գողտրիկ մատուռներ: Ավերակ վանքի մուտքի մոտ գեղեցիկ զար…անախշերով մի խաչքար կա կողքին մի որ…աքար մաշված գրերով: Մամ…կալած քարի վրա փոշու հաստ շերտի տակ դժվարությամբ կարդում ենք հնօրյա նամակգրությունը փորագրված տասներորդ դարում: Տարիներ առաջ էր որ խա…տվեց անտառի անդորրը: Երկու հարյուր վա…սուներեք հեկտարի վրա սկսեցին նոր ծառեր տնկել:

116. Խմբավորի՛ր հատուկ և հասարակ գոյականները. դրանցից մի քանիսն գործածի՛ր պարզ ընդարձակ նապադասությունների մեջ:

Հայաստան, երկիր, մարդ, կենդանի, արծաթ, Սևան, Հասմիկ, սյուն, աման, տնօրեն, Հոմերոս, արտ, Արցախ, լեռ, Առնոս, քար, Մուշ, դաշտ, Երվանդ, դեզ, Մեծ Հայք, Գեղեցիկ, մշուշ, Քարածի, դպրոց, Արգիճի, աշակերտ, որմնադիր, իշխան, Արծրունի, նախագահ,

աղավնի, գավաթ, Գառնի, Գոհար, որսորդ, Լոռի, անտառ, Մեղրի, մետաղ, հույն, Վարդուհի, Վաղարշապատ:

Հատուկ	Հասարակ

117. Արտագրի՛ր և անհրաժեշտ տեղերում գրի՛ր մեծատառով և այդ բառե՛րը գործածիր նախադասությունների մեջ:

Բուրգերից ու պարիսպներից վեր՝ մի կանաչազարդ բարձրավանդակի վրա՝ ձորի պռնկին, թառել էր անիի մեծատուններից մեկի՝ տիգրան հոնենցի՝ արվեստի հրաշալիքներով հայտնի եկեղեցին՝ դեպի երկինք ձգվող գմբեթով: Իսկ ներքևում՝ խոր ձորում, ախուրյանը, քերելով ուղղաձիգ ապառաժները, խլամրմունջ առաջ է ընթանում՝ ասես ողբալով քաղաքների թագուհու դժխեմ բախտը:

Քայլում ենք առաջ, և դատարկ քաղաքի խորախորհուրդ ամայության մեջ արձագանքում են մեր ոտնաձայները: Ահա և մայր տաճարը՝ անիի թագն ու պսակը՝ հիմնադրված

սմբատ երկրորդ տիեզերակալի կողմից: Հայոց այս թագավորը ամենախրոխտ բագրատունիներից մեկն էր, որն իր տիրակալության տասներեք տարիների ընթացքում ավելի կառուցեց, քան պատերազմեց: Ցավոք, սմբատը չտեսավ իր երազած կառույցը՝ մայր տաճարը, որի շինարարությանը նրա մահից հետո ձեռնամուխ եղավ եղբոր՝ գագիկ շահնշահի կինը՝ կատրանիդե թագուհին՝ սյունյաց թագավոր վասակի դուստրը:

118. Դո՛ւրս գրիր բաղադրյալ հատուկ անունները, որոնց բոլոր բաղադրիչները գրվում են մեծատառով. դրանք գործածի՛ր նախադասությունների մեջ:

հայկական սփյուռք, նոբելյան մրցանակ, վայոց ձորի մարզ, դավիթ անհաղթ, խրիմյան հայրիկ, աշոտ երկաթ, երվանդ սակավակյաց, մինա բիբի, սահակ պարթև, վայոց ձոր, ռուսաստանի դաշնություն, ծաղկունյաց լեռնաշղթա, կարսի թագավորություն, լառ մարգար, նոր արեշ, տրդատ երրորդ, նոր նորք, սողոմոն իմաստուն, գրիգոր զոհրապ, մեծ հայք. հայաստանի հանրապետություն, երևանի պետական համալսարան, վայոց ձոր, սևանա լիճ:

ԲԱԺԻՆ 3. ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ, ԲԱՌԻՄԱՍՏ

1. Հայտորոշիչ թեստ

ա) Խմբավորի՛ր բառերը ըստ համապատասխան շերտերի:

Տխուրաչյա, ըղձալի, բիլ, շուշանաթույր, հող, խանութ, ես, էսօր, վաղը, դրսում, դիմում, հավես, պոռշ, մարդ, պաղ, աղբյուր, քրոմոսում, տուն,, էնքան, էգուց, պուճուր, վիզ, նյութեղեն, օջախ, լազուր, գունանկար, հողածին, էսքան, ալարել, ման գալ, գորովագութ, իրիկուն, ախպեր, ուստա, ուրախ, մամիկ, հեզանազ, ունկ, պոռշ, գիրք, լաջվարդ, օդապարիկ, ատոմ, ֆունկցիա, բանաձև:

Հիմնական բառապաշար	**Խոսակցական բառապաշար**	**Գրքային բառապաշար**

բ) *Աչք* բազմիմաստ բառը տարբեր իմաստներո՛վ գործածիր նախադասություն-ներում:

____

գ) Լրացրո՛ւ նախադասությունների բաց թողնված բազմիմաստ բառերը:

ա) Չնայած որ Հայկը, անտարակույս, շատ______________ էր, սակայն նրան էլ __________ ծանոթ էր վախի զգացումը:

բ) Նա իր ___________էր համարում______________________ ժամանակին վերադարձնել: (*պարտք, բաց*)

դ) Ընդգծի՛ր փոխաբերական իմաստով գործածված բայերը:

Երգում է քամին, լալիս է նորից,
Անհույս ու անվերջ մղկտում է նա.-
Այս մութ գիշերում այնքան կա թախիծ,
Այնքան տրտունջ ու գանգատ կա հիմա: *Վ. Տերյան*

2. Հայտորոշիչ թեստ

ա) Խմբավորի՛ր տրված բառերն ըստ համապատասխան բառաշերտերի շերտերի:

Ծով, մետաֆիզիկա, գլոբուս, երիտասարդ, արևահամ, ջրահարս, քնքշաբույր, վիշապածայն, տխրահինչյուն, նվագավար, ջրցան, ունկ, աչքածակ, կենսաժպիտ, քաղցր, քաղաք, գեղեցիկ, սսկվել, քեֆ, մարմանդ, գեղարդ, սպիտակ, ոտքերն ընկնել, սիրտ, ոսկեհանդերձ, խելառ, փչան, կոտոշ, գզվռտոց, նվնվալ, երկրակեղև, պարեգոտ, վիզ, հոնք, լյարդ, ընկարգել, անոթ, գեղասահք, զարթոն:

Հիմնական բառապաշար	**Խոսակցական բառապաշար**	**Գրքային բառապաշար**

բ) Հետևել բազմիմաստ բառո՛վ կազմիր նախադասություններ:

____

____

____

գ) **Լրացրո՛ւ նախադասությունների բաց թողնված բազմիմաստ բառերը:**

ա) Այդ համընդհանուր ____________ մեջ բկլիկ տղան անվրդով վայելում էր քաղցր ու թանձր ____________________________:

բ) Տիկնոջ _____________________հաճույքից փայլեց, երբ շոշափեց մետաքսե գործվածքի փայլուն _________________: (*երես, շփոթ*)

դ) **Ընդգծի՛ր փոխաբերական իմաստով գործածված բայերը:**

Երբ Հայաստան եմ ասում,
Քարն արթնանում է քնից,
Սիրտս թռնում է բնից,
Եվ կակաչները բլրից
Դեպի սարերն են վազում: *Հ. Սահյան*

3. Տրված բառերը ուղիղ և փոխաբերական իմաստո՛վ գործածիր նախադասությունների մեջ:

Կանաչ-կարմիրը կապել, սև օր, կարմիր արև, գորշ օր, կանաչ ճանապարհ, սպիտակ մահ, գլուխը կախ, թրի կտրած, քիթը ցցած:

4. Արտագրի՛ր և փակագծերում տրվածներից ընտրի՛ր այն բառը, որը նախադասության մեջ կունենա փոխաբերական իմաստ:

Բնակատեղին հետզհետե ընկղմվեց (սև, գիշերային, ամենակուլ) խավարի մեջ: Ջրի վրա ծիծեռնակի (կիսաքանդ, տխուր, թափուր) բույնն էր կախվել անպաշտպան: Երեկո էր, երբ իշխանը իր զորքերով մտավ այդ (անծանոթ, գեղատեսիլ, մութ) աշխարհը: (Տխուր, թխպոտ, ամպամած) երկնքից անձրևն էր մաղում շիկացած հողին: Ջրի ափին ինձ է նայում (ծաղկած, բուրավետ, հեզանազ) նռնենին: Անտրտունջ է (բարձր, դալար, գլխահակ) ուռին՝ կանգնած առվի եզրին: Մենք հանդիպեցինք ամառվա տապին, երբ իմ սրտին արդեն (հողմ, ցուրտ, վշտահար) էր պատել:

5. Ընդգծի՛ր 10 բառակապակցություն, որոնց առաջին բառը տվյալ դեպքում փոխաբերական իմաստ ունի: Դրանք գործածի՛ր նախադասությունների մեջ:

Սառը ջուր, բութ հայացք, սպիտակ թուղթխոր, փոս, ծով համբերություն, չար աչք, սուր խոսք, խաղաղ ծով, բախտի խաղ, բացօթյա սրճարան, ազնիվ աղջիկ, քար անտարբերություն, սև կակաչ, բաց պատուհան, միամիտ հայացք, խոր լռություն, սև սիրտ, վերջին կետ, ալեծուփ ծով, ծանր գրիք, տխուր մարդ, գողունի նայվածք:

6. Սյունակներից ընտրի՛ր համապատասխան հոմանիշները և գրի՛ր դեմ դիմաց:

դժվար	հարթ	ուղիղ
պերճ	արգավանդ	կողմնակալ
ողորկ	խրթին	խելացի
հուռթի	լրջմիտ	փառահեղ
աչառու	շքեղ	բերրի
խոհեմ	անարդար	բարդ

7. **Գրի՛ր տրված բառերի այնպիսի հոմանիշներ, որոնք ունեն՝**

ա) ***բ, պ կամ փ***	**բ)** ***գ կամ ք***	**գ)** ***դ, տ կամ թ***	**դ)** ***ձ, ծ կամ ց***
սողոսկել	գոլորշի	տերևաշատ	հնամենի
պատրանք	ջրել	կրկնօրինակել	հյուսն
շվայտ	վտարել	թմրել	տենդ
լացուկոծ	պաշտել	համեմատել	ուրախանալ
մաքրել	տաղանդ	անտուն	սով

8. Գրի՛ր տրված բառերի այնպիսի հոմանիշներ, որոնք ունեն՝

ե) ***ջ, ճ կամ չ***	**զ)** ***ժ կամ շ***	**է)** ***զ կամ ս***	**ը)** ***ղ կամ խ***
կույտ	ստույգ	պատառոտել	ամպոտ
ձեռնածու	ուժգին	կամաց-կամաց	անշնորհակալ
ապաշխարել	մեղեդի	խայտաբղետ	խեղաթյուրել
կրճատել	կռվել	այգեպան	ծաղրածու

9. Տրված շարքներում ընդգծի՛ր այն բառը, ո՞րը հոմանիշ չէ՝

ա) ***թերություն*** **բառին**	**բ)** ***պարփադրել*** **բառին**	**գ)** ***մառախլապատ*** **բառին**
արատ	հարկադրել	թխպոտ
բաց	պարտավորեցնել	մթին
բացթողում	պատգամել	միգամած

10. Յուրաքանչյուր շարքից առանձնացրո՛ւ հոմանիշները, կազմի՛ր հոմանշային շարքեր և ընդգծի՛ր հիմնաբառերը.

ա) փառաբանել, գովել, դրվատել, բարեխոսել, խրախուսել, ներբողել, փառակալել, գովերգել, գովազդել:

բ) լուռումունջ, անխոս, անձայն, մնջախաղ, լուռ, անդորրավետ, ձայնազուրկ, լռելյայն,

գ) միշտ, անընդհատ, մշտադալար, անդադար, շարունակ, դեռ, երբեք, մշտական, մշտապես:

11. Գրի՛ր տրված դարձվածքների հոմանիշները (մեկ բառով):

ա) ձեռք քաշել, լեզու առնել, բերանը ջուր առնել, ծայր առնել, կրակի գին
բ) երկու խոսքով, մի շնչով, աչքը ծակ, մի գլուխ, թևաթափ լինել,
գ) պատի ծեփ դառնալ, մտքից հանել, քրտինք թափել, սիրտ առնել,
դ) վերջակետ դնել, գլուխ տալ, գլուխ գովել, բերան ծռել, դեմ դուրս գալ:

12. **Հոմանշային շարքերը համալրի՛ր մեկական դարձվածքով: Դարձվածքներն ընտրի՛ր տրվածներից.**

սիրտ տալ, թուք ու մուր տալ, խելքը կտրել, բուրդը քամուն տալ, ձեռք մեկնել, սիրտը փորն ընկնել, բերանը բաց մնալ:

ա) ոգևորել-քաջալերել, խրախուսել, խանդավառել, գոտեպնդել, սրտապնդել,
բ) ծեծել - գանակոծել, խարազանել, մտրակել, ձաղկել,
գ) խայտառակել - անարգել, անպատվել, անվանարկել,
դ) հիանալ - զմայլվել, սքանչանալ, ապշել, զարմանալ,
ե) օգնել - աջակցել, նպաստել, օժանդակել, սատարել,
զ) երկյուղել - վախենալ, սարսափել, սոսկալ, ահաբեկվել:

13. Արտագրի՛ր, տրված հատվածի ընդգծված բառերի համար հոմանիշներն ընտրի՛ր բառախմբից և տեղադրի՛ր տեքստում:

Խոր աշուն էր: Անդառը գունավորվելմ էր:

Խելագար քամին մտավ անտառ, **աստիճանաբար ուժգնացավ**, վերածվեց **փոթորկի**: Դարավոր կաղնին **ճռճվեց, դիմադրեց, ապստամբեց հողմի** դեմ: Սակայն ուժերը հատան, և անտառի արքան **ճռռոցով** սկսեց **տապալվել** ցած: **Հուսահատ** կաղնին օգնություն խնդրեց հարևան ծառերից, բայց **իզուր**:

Հուսաբեկ, խենթ, ապարդյուն, հեփզհեփե, մրրիկ, ճռնչյուն, սասփկանալ, ընդդիմանալ, սպառվել, ըմբոստանալ, զահավիժել, երերալ, ուշ:

14. Դիտի՛ր տրված գեղանկարը և գրի՛ր նկարագրական շարադրություն՝ գործածելով հոմանիշներ: Վերնագրի՛ր:

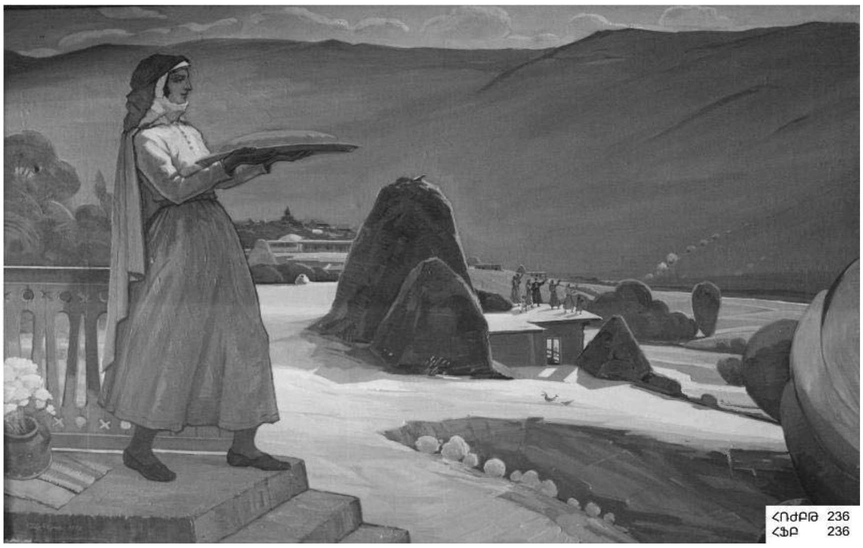

Հեղինակ՝ Միեր Աբեղյան, Լուսաբաց

15. **Սյունակներից ընտրի՛ր հականիշները և գրի՛ր դեմ դիմաց և դրանցով կազմի՛ր շարադրություն:**

ա) իսկական	արդար	բ) հնարովի	ամբարտավան
շինծու	բնական	խոնարհ	թերի
վեհանձն	կեղծ	երկչոտ	թյուր
կայուն	անհաստատ	կատարյալ	կտրիճ
խարդախ	տմարդի	ճիշտ	իրական

16. **Գրի՛ր տրված բառերի այնպիսի հականիշներ, որոնք ունեն՝**

ա) *գ, կ* կամ *ք*	**բ) *դ, տ* կամ *թ***	**գ) *ղ* կամ *խ***	**դ) *ր* կամ *ռ***
մեծահոգի	խորդուբորդ	պայծառ	ավագ
թուլացնել	դանդաղել	հաստատել	խաղաղվել
ի վնաս	շարունակել	կարծր	լավատես
կեղտոտ	ծեր	պարտվել	երախտագետ

17. **Գրի՛ր տրված բառերի տարարմատ հականիշները և դրանցից ընտրելով՝ կազմի՛ր շարադրանք:**

	Հականիշներ	**Տարարմատ հականիշներ**
ա)	ժլատ, կայուն, ժրաջան, նպաստել, տեղատվություն, խարդախ:	
բ)	աղոտ, վախճան, պարտություն, անաչառ, ավերել, միշտ	
գ)	հանգցնել, պիղծ, կասկածել, խինդ, վաղանցիկ, քրքջալ	

18. Գրի՛ր տրված բառերի նույնարմատ հականիշները և դրանցով կազմի՛ր շարադրություն:

հ	Տարարմատ հականիշներ	Նույնարմատ հականիշներ
ա)	անլույս, անբախտ, անօգուտ, անհամբեր, չկամ, անգույն, անպետք	
	անզարդ, անգութ, անշերտ, տհաճ, անդեմ, անշեշտ, անհնար, անվեհեր	
բ)	անխելք, անմորուք(ս),անամպ, անհոտ, անհամ, անվտանգ	

19. Նախադասությունների ընդգծված բառե՛րը փոխարինիր հականիշներով:

ա) Հովհաննես Աբելյանի դերասանի խաղը *բնական* էր ու *համոզիչ:*

բ) Երեխաները ծառից *խոշոր* ու *քաղցր* սալոր էին քաղել և դրել սեղանին:

գ) *Մայրամուտին խաղաղ* ծովը հանկարծ *ալեկոծվեց*:

դ) Գյուղի *սակավամարդ* փողոցներից մեկով *հուզված* ու *արագ* անցնում էր մի երիտասարդ:

ե) *Արևամուտի վերջին* շողերը կարծես *հրաժեշտ էին տալիս* լեռների ձյունածածկ գագաթներին:

զ) *Դանդաղ* քայլերով դեպի *փերևազուրկ* ծառն էր գալիս մի *ալեհեր ծերունի*:

է) *Դառն* է *օտարի* հացը, և *դժվար* է բարձրանալ *օտար* սանդուղքներով:

ը) *Չարագույժ* լուրը *խռովեց* մարդկանց *անդորր* հոգիները և տխրությունը պատեղ բոլորին:

թ) Աղջիկը *վատ* տպավորություն թողեց իր *շատախոսությամբ* ու *արհամարհական* վերաբերմունքով:

ժ) Հրամանատարին թվաց, թե սուրհանդակը գալիս է իր զորքերի *հաղթանակի* լուրն *ավետելու*:

20. Տրված բառակապակցությունների ընդհանուր բաղադրիչը փոխարինի՛ր հականիշներով:

ա) փափուկ սիրտ, փափուկ բազմոց, փափուկ բարձ, փափուկ կյանք, փափուկ անձնավորություն / խոսք,

բ) պարզ առաջադրանք, պարզ նախադասություն, պարզ երկինք, պարզ մարդ, պարզ հագնվել,

գ) մռայլ երկինք, մռայլ գույներ, մռայլ անձնավորություն, մռայլ օր:

21. Տրված ասացվածքների մեջ լրացրո՛ւ հականիշ բառերը և որևէ ասացվածք վերնագիր ընտրելով՝ գրի՛ր շարադրություն:

ա) Առյուծն առյուծ է՝ էգ լինի թե ....:

Սպիտակ փողը .... օրվա համար է:

Թանկից .... չկա:

Խոսքը մեծին, ջուրը՝ ....:

Թոկի երկարն է լավ, խոսքի՝ ....:

Փորձված թանը .... մածունից լավ է:

բ) Լացն ու .... եղբայրներ են:

.... հացի կարոտ է, հարուստը՝ ամեն բանի:

.... ոսկի է, խոսելը՝ արծաթ:

Շատ մի՛ սիրիր, ... կա, շատ մի՛ ...., սիրել կա:

Ասելը հեշտ է, անելը՝ ....:
Շուրթերիդ մեջ պահած բառը քո ստրուկն է, արտասանածը՝ քո ....:

22. Տրված ասույթների մեջ լրացրո՛ւ հականիշ բառեր:

1. Եթե մեկ անգամ ափսոսում ես, որ չես խոսել, ապա հարյուր անգամ ափսոսում ես, որ չես ....: (Լ. Տոլստոյ)

2. Կարճ խելքը .... լեզու ունի: (Արիստոֆանես)

3. Ավելի լավ է .... կանգնած, քան ապրել ծնկաչոք: (Դ. Իբարուրի)

4. Մեկ թշնամին շատ է, հազար ....՝ քիչ: (Ռուդաքի)

5. Թույլը չի կարող ներել. ներելը .... հատկանիշ է: (Մ.Գանդի)

23. Տրված նկարին վերաբերող շարադրա՛նք գրիր: Դրանցում հականիշ բառերի զույգե՛ր գործածիր:

Հղում՝ ttps://www.google.com/search?q=:

24. Գրի՛ր տրված համանունների իմաստները և դրանք գործածի՛ր նախադասություններ մեջ:

ա) տարեկան-տարեկան ա) մեկնել-մեկնել

բ) անարգել-անարգել բ) վարել վարել

գ) փոկ-փոկ գ) տալ-տալ

25. Ո՞ր բառերը համանուն ունեն: Գրի՛ր համանունական զույգերի իմաստները և դրանք գործածի՛ր նախադասություններում.

ա) բերան, բ) մատ, գ) քիթ, դ) ականջ, ե) մարտ զ) փող:

26. Բացատրի՛ր տրված բառաքերականական համանունները:

Նմուշ՝ որոշում (վճիռ) – որոշում (որոշել բայի անկատարը)

Աղաց-աղաց, խնամի-խնամի, վայրի-վայրի, զեկուցում-զեկուցում, իր-իր, մկան-մկան, փնթփնթան-փնթփնթան, անվանի-անվանի:

27. Բառային և բառաքերականական համանուննե՛րը գրիր համապատասխան սյունակներում և բացատրի՛ր:

Խաղային-խաղային, անել-անել, հաչան-հաչան, շրջել-շրջել, հոր-հոր, աղի-աղի, թվային-թվային, շահում-շահում:

Բառային համանուններ	Բառաքերականական համանուններ

28. Շեղ գրվածների համանուն բառերը կամ բառաձևերը գործածի՛ր նախադասությունների մեջ:

ա) Արեգը տետրում *ծով* էր նկարում:
բ) Այդ լուրը լսելով՝ ես *ավելի* հուզվեցի:
գ) Մեծ եղբայրս ինձ *մափաղի* մսով հյուրասիրեց:
դ) Արինեն *խաղում* էր փոքր եղբոր հետ:
ե) Լեոն լուռ ինձ *մեկնեց* գիրքը:
զ) Անտառում սկսեց *վայել* չարագուշակ քամին:

29. Լրացրո՛ւ աղյուսակը՝ առանձնացնելով բառային և քերականական համանունները և դրանցից մի քանի զույգ գործածի՛ր շարադրանքում:

Կիսել-կիսել, սեր-սեր, տարեկան-տարեկան, անարգել-անարգել, ճաշի-ճաշի, նետեր-նետեր, մատաղ-մատաղ, փող-փող, ափ-ափ, կարդա-կարդա, տան-տան, սուր-սուր, մատ-մատ, անցավ-անցավ:

Բառային համանուններ	Քերականական համանուններ

30. Գրի՛ր հետևյալ բառերի հարանունները և դրանցից մի քանի զույգ գործածի՛ր նախադասությունների մեջ:

Հրատարակչություն, ափ, սպրդել, ցեղական, սեզ, հրատարակել, հանցանք, պատրաստակամություն, ավանդույթ, ցուցում, հրավեր, ծաղկել, կռունկ, խոստանալ, ավանդություն, ցեղային:

31. Հաղորդո՛ւմ պատրաստիր հայկական ավանդույթների և սովորույթների մասին:

____

____

____

____

____

____

____

____

____

32. Արտագրի՛ր, գտի՛ր բառագործածության սխալները և համապատասխան հարանուննե՛ր տեղադրիր նախադասություններում:

ա) Աշխատակիցները ոգևորվել էին մանկական «Ուրախ գնացք» հանդեսի հրատարակչության համար:

բ) Գյուղացին փորձում է պահպանել իր իրավունքը:

գ) Տնօրենը բարձր է գնահատում ուսուցիչների՝ տարիների աշխատանքով ձեռք բերած փորձությունը:

դ) Լրագրողն այդ իրադարձության մասին հետաքրքրական փաստեր է հրատարակել:

ե) Նկարչուհու կտավներից երևում է, որ նա գույնի լավ զգացում ունի:

ԲԱԺԻՆ 4. ՀԱՅԵՐԵՆԻ ԲԱՌԱՊԱՇԱՐԸ

1. Տրված բառերը խմբավորի՛ր ըստ գործուն և ոչ գործուն բառաշերտերի:

Սեղան, աթոռ, անոթազարկագրիչ, կամուրջ, բաբան, մարդ, կին, բույր, սառցատեղախախտում, դրսեկ, ուտել, խմել, բնել, կապարճ, նիզակ, սակր, ջերմամանրէագերծում, ճանապարհ, հեռուստատեսություն, գահավորակ, լույս, ավագազտիչ, ծով, լիճ, հաց, տուն, գիշեր, հագուստ, հողմապտուտաչափ, պահեստ, ածխածնազերծում, եղբայր, տեգ. աշտե, համաբանություն, ներերակային, տապար, ընկեր, խաղաղություն, հատապտղաբույծ, ցերեկ, մոխրաջրազատիչ:

Գործուն բառաշերտեր	Ոչ գործուն բառաշերտեր

2. Ընդգծի՛ր ճիշտ տարբերակները:
Հայերենի բառապաշարը բաղկացած է հետևյալ շերտերից՝

ա) ընդհանուր հայերեն բառեր,
բ) մարդկային բառեր
գ) գրաբարյան բառեր,
դ) միջինհայերենյան բառեր,

ե) աշխարհաբարյան բառեր,
զ) արևմտահայերեն բառեր,
է) ժողովրդախոսակցական բառեր,
ը) բարբառային բառեր,
թ) հեքիաթային բառեր

3. Ներկայացրո՛ւ՝ որոնք են հայերենի բառապաշարի շերտերն ըստ ծագման:

4. Կազմի՛ր ընդհանուր հայերեն բառերի ցանկ:

Շրջակա աշխարհը ներկայացնող բառեր	Հատկանիշ ցույց տվող բառեր

5. Գտի՛ր տեքստի հնաբանությունները, որոշի՛ր դրանց տեսակները:

Սենյակը, որտեղ նստած էր Սամվելը, ներկայացնում էր նրա ընդունարանը: Հատակը պատած էր նախշուն, բրդեղեն օթոցներով. անկյուններում դրած էին՝ զանազան ձևով, ծանր և թեթև նիզակներ, տեգեր, գեղարդներ, ջիդաներ, աշտեներ և երկաթյե ահագին լախտեր, բոլորը գեղեցիկ քանդակներով զարդարած, բոլորը ոսկեհուռ դրվագներով ագուցած: Իսկ սենյակի այն ճակատի վրա, որ կողմը դրած էր նրա գահավորակը, պատի վրա մեխած էր մի լայն վագրի մորթի: Այդ գազանին նա ինքն էր սպանել որսորդության ժամանակ, երբ դեռ տասնևութ տարեկան էր: Նրա վրայից քարշ էին ընկած զանազան զենքեր, կապարճ՝ լի նետերով, աղեղ՝ լայնալիճ, տապարներ՝ երկաթյա երկար կոթով, թեթև վահան՝ ուղտի թափանցիկ կաշուց պատրաստված, ծանր ասպար՝ պողպատից շինված և խոշոր կոճակների նման բևեռներով գամված, սաղավարտներ՝ կամ տեգի պես սուր կատարներով և կամ մազե ցցունքներով, զրահ՝ երկաթյա մանր օղակներից գործված, պղնձյա հաստ լանջապան, որի մեջտեղում բարձրաքանդակ դիրքով դուրս էր նայում մի գալարված վիշապ, զանազան թրեր, դաշույններ, վաղրներ՝ երկար և կարճ, ուղիղ և կեռ, միասայրի և երկսայրի, որոնց պատյանները պատած էին ոսկով ու արծաթով, որոնց կոթերը զարդարած էին ականակուռ գոհարներով, և որոնցից շատերը երկաթահատ էին ու դեղած: Հագած ուներ կաշյա նեղ վարտիքը, որի սրունքների վրա ամրացրած էր նույնպես կաշյա զանկապաններ: Ոտներին հագած ուներ մազե թանձր տրեխներ, նույնպես մազե տակերով: Գլխին դրած ուներ թաղիքյա բոլորակ գլխարկ, որի վրայի կերպասյա փաթոթի ծայրերը ծածկում էին մերկ պարանոցը և ծածանվում էին լայն թիկունքի վրա:

Ըստ Րաֆֆու «Սամվել» վեպի

Պատմաբառեր	Հնաբառեր

5. Նախորդ վարժության հնաբանություններով նախադասություննե՛ր կազմիր:

7. Որոշի՛ր՝ տրված բառազույգերից որոնք են գրաբարից աշխարհաբարին անցածները: Հիմնավորի՛ր ընտրությունդ:

ա) զղջալ-փոշմանել,
բ) ավազ-երեց,
գ) գավիթ-բակ,
դ) երեկո-իրիկուն,
ե) Հուղարկավորել-թաղել,
զ) ապրե՛ս-կեցցե՛ս:

8. Գրաբարյան ծագում ունեցող հետևյալ բառերի դիմաց մեկական հոմանի՛շ գրիր:

Ըմպանակ, բաղդատել, հանապազորդ, ելուզակ, ըմբոշխնել, հանապազօրյա, հանիրավի, քանզի, իրավ, թյուր, ընձյուղ, հռետոր, բավիղ, գեղմ, գավիթ, տիկ:

Գրաբարյան բառը	Հոմանիշը

9. Տրված գրաբարյան արմատներով բառե՛ր կազմիր և դրանք գործածի՛ր շարադրության մեջ:

Քնին, դուլ, մէտ (մետ), կառափն, անդրի, ազն, խայտ, խոյզ (խույզ):

10. Գտի՛ր նորաբանությունները և որոշի՛ր, թե դրանք ինչ խոսքի մասի են պատկանում:

Ինքնախաբեություն, օտարաբանություն, տիեզերակայան, աստղադիտարան, դիակիզարան, ճանապարհ, երկնաքեր, լողասառույց, ժողովրդահաճո, դասագիրք, ինքնախտազերծում, լճափ, բացախոսություն, լեզվաքաղաքականություն, խնդրահարույց, զբոսայգի, հայրենազրկում, գրասեղան, լրավճարել, բարձրահարկ, կանգառ, նյութաշահադիտական, անտառային, հրաժարվել, խուճապահարույց:

11. Գրի՛ր միջինհայերենյան ծագում ունեցող հետևյալ բառերի հոմանիշներ.

շոր, չքեր, հիմա, դատաստանագիրք, թոկ, խև, շվաք, պարոն, դունչ, գաթա, թոկ, խլեզ, խև, կանթ, կոթ, հենց, հիմա, ճմուռ, մշուշ, դարուփոս, մշուշ, շվաք, բազուկ, փեշ, յար:

12. Գրի՛ր թավ գրված միջինհայերենյան բառերի արևելահայերեն իմաստները:

ա) Որքա՞ն ***քակեն*** եկեղեցի,
Քանի՞ ***շինեն*** պիղծ ***մզկիթնի***.
Որքա՞ն տանջեն ***զմեզ յաշխարհի***,
Եւ կեղեքեն ***զկեանս*** մեր ***յայփնի***…

բ) ***Հիմիկ դըժարեց բաներս***,
Որ թաթարն եղաւ թագաւոր,
Ձըրկեց զամենայն աշխարհս,
Ու գողերն ***եղիր մեծավոր***:

13. Քեզ որտեղի՞ց է ծանոթ «դատաստանագիրք» բառը: Տեղեկություննե՛ր հավաքիր և փոքրիկ հաղորդո՛ւմ պատրաստիր:

14. Հայերեն ի՞նչ դիմելաձևեր գիտես: Փոքրիկ ցա՛նկ պատրաստիր: Ի՞նչ կարող ես ասել այդ բառերի ծագման մասին:

15. Գտի՛ր և դեմ դիմաց գրի՛ր արևելահայերեն և արևմտահայերեն համարժեք բառերը:

Պլլվիլ, կոփամարտ, աղեկ, ատոմ, բռնցքամարտ, հոն, մանչ, հոս, լրանալ, տանկ, աղվոր, ճատրակ, տղա, նավթ, լավ, անանկ, փակ, քարյուղ,այնտեղ, ամսական, ժամանակ, ատամ, լմննալ, քակել, այնպես/այնպիսի, ատեն, աշխատավարձ, հյուլե, հրասայլ, ամուսին, ակռա, գոց, փաթաթվել, քանդել, շախմատ, էրիկ, այստեղ, գեղեցիկ:

16. Արտագրի՛ր տրված հատվածն՝ ժողովրդախոսակցական բառերը, դարձվածք-ները և բառաձևերը փոխարինելով գրական համարժեքներով:

Էդ իրիկուն բորբոքվել էր Նորոյի երևակայությունը, ու թվում էր՝ մի քիչ էլ խելքին տա, մի ճար կգտնի:

- Էսօր ի՞նչ մի զոռ բան է օդի մեջ կարկուտը ջուր դարձնելը: Ախպե՛ր, էն ճագագայթ-ներից բաց թողեք օդի մեջ, կարկուտը հալի, գնա: Այ թե կգրեր ուր որ պետքն է, թե՝ ա՛յ մարդիկ, ես՝ սարի չոբան, էսքան բան մտածեցի, կարկուտը անձրև դարձնելու ճարը էսպես ու էսպես գտա, բա էսքան ժամանակ դուք ի՞նչ եք անում: Վա՜յ, էս ի՞նչ է արել անիծյալ կարկուտը: Ծառ ու վազի վրա ճյուղ ու պտուղ չի թողել, ջարդել բերել է ցած, ծեփել գետնին: Ծեգին աշխատողները կգան, կնստեն այգիների մոտ ու սրտները չի բռնի, որ գործի կպնեն:

17. Հատվածից դո՛ւրս գրիր ժողովրդախոսակցական և օտար ծագման բառերը կամ դարձվածքները և գրի՛ր դրանց գրական համարժեքները:

Հաճի աղան երկար նայում էր իր որդու թաղիքե վալիկներին, նրա տափակ փափախին և կարմիր շարֆին. մերթ երևում, մերթ կորչում էր զինվորների բազմության մեջ, մինչև որ անհետացավ:

Հաճի աղան դուրս եկավ խանութից և բռնեց տան ճամփան:

Հասնելով տուն՝ դռան մոտ ոտները չքսեց երկաթե քերիչին, ինչպես անխախտելի պարտականությունն էր Հաճիենց տանեցիների, և ներս մտավ: Իր մեծ հարսը, որ տան միջանցքում բուրդ էր ձաղկում, Հաճուն տեսնելով՝ տիրացուի վարժությամբ, իբրև ծիսակատարության որոշ տեղը, ձայն տվեց.

- Շողո՛, Հաճի աղաս էկավ, ղայֆան բեր:

Բայց երբ Հաճի աղան մրթմրթաց, «Հարամ ըլի ղայֆան»՝ հարսին այնպես թվաց, թե երազումն է կամ մի անասելի դժբախտություն եկավ իրենց տան գլխին: Վրա ընկավ Հաճու ոտներին, հանեց նրա կաշվե կալոշները և, տեսնելով Հաճու շալվարի ցեխոտված տոտերը, վախեցած գնաց խոհանոց՝ տանեցոց իմաց տալու:

Հաճի աղան մտավ «մեծ օդան» և կանգնեց մեջտեղը տխուր՝ արձանի պես:

Ներս մտավ Հաճի աղայի կինը, Հաճի մարը, մի ժիր ու նիհար կին:

- Ի՞նչ է, Հաճի աղա, - հարցրեց:

- Ի՞նչ պիտի ըլի. թուրքը գուքա, հազրվեցեք:

- Օ՜ֆ, ամա՜ն, Հաճի աղա, «թուրք, թուրք» առել անցել ես, քաղաքը լիքը սալդաթ է:

- Գլխեդ շատ մի դուրս տա, հազրվե՛,- հրահանգեց Հաճի աղան:

- Թուրք չկա, չկա. ղայֆադ խմե, - արագախոսեց ժիր կինը և դուրս գնաց:

Այդ միջոցին Հաճի աղայի թոռը՝ Շողոն, մի կարմրաթուշ աղջիկ, դռուզ ձեռներով ներս բերեց կաթով սուրճը:

Ըստ Դ. Դեմիրճյանի

18. Տրված բառաշարի՛ց առանձնացրու նորաբանությունները:

Երկխոսություն, ընտրախախտում, օդանավ, համակարգ, էլեկտրակայան, շոգենավ, բրիչ, կրիչ, սրիչ, խտասկավառակ, հետախույզ, հարցախույզ, շրջապատ, ռադիոընդունիչ, կայք, սառնարան, հեռուստացույց, կարծրատիպ, վարկանիշ, ընտրակեղծիք, հարցազրույց, ծովահեն, կրիչ, համացանց, խոսնակ, ընկարգել:

19. Գրի՛ր տրված ժողովրդախոսակցական բառերի գրական հոմանիշները և դրանցով կազմի՛ր նախադասություններ:

Խալի, չուխա, պռոշ, թուշ, պաչել, չաղ, չոքել, ճղել, խուփ, նամ, բոստան, խակ, սղղալ:

20. Նախադասությունների մեջ գտի՛ր տրված օտար բառերի հայերեն համարժեքները (նորաբանությունները):

Օնլայն, դեկուպաժ, գրաֆիկ, ֆայլ, մարքետոլոգ, ավտորիտար, ինտերնետ, DVD, մարկետինգ, մենենջեր:

21. Տրված բանաստեղծական տողերում գտի՛ր հեղինակային նորաբանությունները:

Եվ հրամայեց հավերժատեսիլ արարողը մեծ.
– Քանի աշխարհում շուշանները կան և համր են քանի՝
Շուշանալեզուդ մի սև շշուկ էլ մահի ահ չունի:
Բայց խելքդ գլխիդ դու թա՛գ դարձրու՝ տիվ ու գիշերով,
Որ չփոշոտվի մայրենիդ օտար լեզվափշերով:
– Ալելուիա,– ձայնեց վայրենաթոթով այս մարդն էլ իսկույն,
Ոտքն ընկավ, իբր խնկեց աստղծուն:
Ու մեծախորհուրդն արևածաղկի լեզուն էլ առավ
Պատվաստեց բերանն ուրիշ մի համրի՝ իր լեզվածարավ,
Սակայն սա հենց որ նուրբ լեզվավորվեց՝ վեր նայեց խաբված,
Չընկավ անմարմին ոտքն արարողի, որ մթնեց ապշած:

Բսփ Հովհաննես Շիրազի

22. Տրված տե՛քստը թարգմանիր հայերեն:

Career prospects

The type of work that people do is constantly changing as man develops and modifies his way of living. In fact, in only ten years major changes have been seen in the workforce in various sectors of economy. They reflect changes in technology and lifestyle. There is an evident increase of workforce in the service sector which includes the retail trade, tourist-related services such as hotels as well as transport, communications, finance, property, research and development, education and health care connected with it. The largest developments were seen in the new information and communication technologies, which have grown rapidly since 1990. The developments in ICTs1 have had a huge influence on jobs in all sectors, as computer technology has greatly affected the way in which work is done. The means of production, distribution and communication have all been transformed in a very short time. It is considered that one in twenty new jobs will be in ICTs in the future. Economists predict that these tendencies will continue. Fewer people will be employed in industry and agriculture. Nearly all researchers agree that there will be a great breakthrough in medicine.

Due to the market becoming worldwide, companies in various industries have to upgrade their products and use technology and skillfully prepared workforce in order to face increased competition.